

DİL

DERGİSİ

LANGUAGE JOURNAL

SAYI / NUMBER: 174/2
ARALIK / DECEMBER 2023

TOMER

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

ISSN : 1300-3542
E-ISSN : 2980-0072

Ankara Üniversitesi

**Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma
Merkezi TÖMER**

Adına İmtiyaz Sahibi

(Owner on Behalf of TÖMER)

- Prof. Dr. Timur GÜLTEKİN
(Ankara Üniversitesi)

Baş Editör

(Editor in Chief)

- Doç. Dr. Bahtiyar MAKAROĞLU
(Ankara Üniversitesi)

Editör Kurulu

(Editors)

- Doç. Dr. Aytaç ÇELTEK
(Kırıkkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ
(Ege Üniversitesi)
- Doç. Dr. Özgün KOŞANER
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Doç. Dr. B. Ümit BOZKURT
(Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
- Doç. Dr. Aysun KUNDURACI
(Yeditepe Üniversitesi)
- Doç. Dr. Duygu SARISOY
(Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Yazım ve Dil Editörleri

(Copy Editors)

- Öğr. Gör. Özkan AYDIN
(Ankara Üniversitesi)
- Öğr. Gör. Ömer CELEP
(Ankara Üniversitesi)
- Öğr. Gör. Sinan AK
(Ankara Üniversitesi)
- Öğr. Gör. Alkım HANTAŞ
(Ankara Üniversitesi)
- Öğr. Gör. Cemil KURT
(Ankara Üniversitesi)

Yayın Editörleri

(Production Editors)

- Öğr. Gör. Yasemin GÜÇLÜTÜRK
(Ankara Üniversitesi)
- Arş. Gör. Kübra KARACA
(Ankara Üniversitesi)

Grafik Tasarım-Dizgi

(Graphic Designer and Technical Support)

- Zuhâl AKIN
(Ankara Üniversitesi)

Yayın İdare Merkezi Adresi

(Contact Address)

DİL DERGİSİ EDITÖRLÜĞÜ

Ankara Üniversitesi Tandoğan Yerleşkesi
Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu Binası
4. Kat 06560 Yenimahalle - ANKARA
Tel: (312) 214 13 50/6046 Fax: 600 01 31

İnternet Sitesi (Website)

<http://dildergisi.ankara.edu.tr/>

Danışma Kurulu

(Advisory Board)

- Prof. Dr. A. Sumru ÖZSOY (Boğaziçi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nermin YAZICI (Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ümit Deniz TURAN (Anadolu Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ayşe KIRAN (Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa AKSAN (Toros Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kutlay YAĞMUR (Tilburg University)
- Prof. Dr. İlknur KEÇİK (Anadolu Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yeşim AKSAN (Toros Üniversitesi)
- Prof. Dr. S. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU (Çankaya Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kamil İŞERİ (Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Belma HAZNEDAR (Boğaziçi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hatice SOFU (Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nevin ÖZKAN (Ankara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fatma Hülya ÖZCAN (Anadolu Üniversitesi)
- Doç. Dr. Zeynep Zeren ATAYURT FENGE (Ankara Üniversitesi)

ISSN 1300 - 3542 / e-ISSN: 2980-0072

1988 yılında yayın hayatına başlayan **Dil Dergisi**, çift-kör hakem değerlendirilmesinin yapıldığı uluslararası bir dergidir. Dergide, Dilbilim ve Dil Öğretimi alanlarında farklı konuların ya da kuramsal yaklaşımların sunulduğu çalışmalar yer almaktadır. Dergiye yalnızca Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılan makaleler kabul edilmektedir.

Dil Dergisi TRDizin, MLA, CEEOL, BRILL ve SOBİAD dizininde taranmaktadır. Temmuz 2014 tarihinden itibaren altı ayda (Haziran ve Aralık) bir yayımlanır. Dergi Creative Commons Atıntı-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Dil Dergisi is a double blind peer-reviewed international journal that began its publication in 1988. The journal provides a platform for different theoretical and thematic approaches to Linguistics and Language Teaching. We accept only manuscripts written in Turkish and English.

Dil Dergisi is indexed in TRDizin, MLA, CEEOL, BRILL and SOBİAD. Since 2014, it is published twice a year, in June and December. The Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Bu Sayının Hakemleri

(Referees of this Issue)

- Caner KERİMOĞLU (*Dokuz Eylül Üniversitesi*)
- Derya YILDIZ (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*)
- Emre YAĞLI (*Hacettepe Üniversitesi*)
- Ergün HAMZADAYI (*Gaziantep Üniversitesi*)
- Mehmet AKKUŞ (*Artvin Çoruh Üniversitesi*)
- Nurettin DEMİR (*Hacettepe Üniversitesi*)
- Özlem KURTOĞLU ZORLU (*Mersin Üniversitesi*)
- Süer EKER (*Başkent Üniversitesi*)
- Ufuk ATAŞ (*Artvin Çoruh Üniversitesi*)

Baş Editörden...

1988 yılından itibaren yayın hayatına başlayan, Dilbilim ve Dil Öğretimi konusunda alana birçok açıdan katkı sağlamanın yanı sıra ülkemizde belirli alt disiplinlerin gelişmesine de öncülük eden Dil Dergisinin 174. cildinin, 2. sayısıyla karşınızda olmanın mutluluğu içindeyiz. Bu sayının oluşmasında katkıları bulunan yazarlara ve gelen yazıların değerlendirilmesi sürecinde akademik birikimlerini esirgemeyen alan editörlerimize ve hakemlerimize şükran borçluyuz.

Dil Dergisi Aralık 2023 sayısı, aşağıda temel bulguları ve savunuları açısından tanıtacağım üç özgün araştırmayı okurlarına sunmakta:

Kadriye Aytaç Demirçivi, *“Women shaking the concept of 'men's work' in Turkey: A critical discourse analysis of the news reports”* başlıklı çalışmada, Türkiye'de kadınların cinsiyet açısından alışılmamış mesleklere geçişi hakkında dışlayıcı ya da dahil edici söylemleri araştırmak amacıyla, kendilerine özgü göstergibilimsel ve metinsel özellikleri ile betimlenen çevrimiçi haber söylemlerini incelemektedir.

Gökhan Çetinkaya, Salih Kesici ve Betül Polat, *“Alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracının geliştirilmesi”* başlıklı araştırmalarında, öğrencilerin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini saptamada kullanılabilecek ölçünleştirilmiş geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı geliştirmeyi hedeflemektedir.

Hülya Uysal, *“Tarihî Türk dillerinde ortaç + (iyelik) + üçün/için ile kurulan sebep yantümceleri”* başlıklı araştırma makalesinde, tarihî Türk dillerinde ortaç + (iyelik) + üçün/için ile kurulmuş sebep yan tümceleri, başka bir deyişle tarihî Türk dillerindeki bitimsiz (*non-finite*) sebep yan tümcelerini incelemektedir.

Keyifli okumalar dileriz...

Doç. Dr. Bahtiyar Makaroğlu

Dil Dergisi Baş Editörü

Aralık 2023-Ankara

**Bu sayıda...
(In this issue...)**

TÜRKİYE'DE 'ERKEK İŞİ' ALGISINI SARSAN KADINLAR

WOMEN SHAKING THE CONCEPT OF 'MEN'S WORK' IN TURKEY

• Kadriye AYTAÇ DEMİRÇİVİ

1

**ALICI VE ÜRETİCİ EŞDİZİMLİLİK BİLGİSİNİ DEĞERLENDİRME ARACININ
GELİŞTİRİLMESİ**

*DEVELOPING AN ASSESSMENT TOOL OF RECEPTIVE AND PRODUCTIVE
COLLOCATION KNOWLEDGE*

• Gökhan ÇETİNKAYA - Salih KESİCİ - Betül POLAT

23

**TARİHÎ TÜRK DİLLERİNDE ORTAÇ + (İYELİK) + ÜÇÜN/İÇİN İLE KURULAN
SEBEP YAN TÜMCELERİ**

*CAUSAL CLAUSES FORMED WITH PARTICIPLE + (POSSESSIVE) + ÜÇÜN/İÇİN
IN HISTORICAL TURKIC LANGUAGES*

• Hülya UYSAL

45

• **ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI**

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

60

Anahtar Sözcükler
Medyada kadınlar; Erkek işi; Haber metinleri; Söylem
çözümlemesi; Türkiye

Keywords
Women in media; Men's work; News reports;
Discourse analysis; Turkey

Aytaç Demirçivi, K. (2023). Women shaking the concept of 'men's work' in Turkey: A critical discourse analysis of the news reports. *Dil Dergisi*, 174 (2). 1-22.

WOMEN SHAKING THE CONCEPT OF 'MEN'S WORK' IN TURKEY: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF THE NEWS REPORTS

TÜRKİYE'DE 'ERKEK İŞİ' ALGISINI SANSAN KADINLAR: GAZETE HABERLERİNİN ELEŞTİREL BİR SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

• Kadriye AYTAÇ DEMİRÇİVİ

Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Yabancı Diller Meslek Yüksek Okulu, aytackadriye@gmail.com

Öz

Bu çalışma Türkiye'de kadınların cinsiyet açısından alıılmamış mesleklere geçişi hakkında dışlayıcı ya da dahil edici söylemleri araştırmak amacıyla, kendilerine özgü gösterebilimsel ve metinsel özellikleri ile betimlenen çevrimiçi haber söylemlerini incelemektedir. Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve makro yapısal analiz (van Dijk, 1980) çerçevesinde, çalışmada kadınların erkek egemen mesleklere çalışmaları hakkındaki çevrimiçi gazeteler ve haber portallarından oluşan veri seti, toplum algısını şekillendirmek amacıyla olası ayrımcı ya da destekleyici bir tavrı nasıl inşa ettiklerini ortaya koymak amacıyla analiz edilmektedir. Bulgular toplumdaki 'erkek işi' algısının gazete haberlerinde alaycı ve kuşkucu bir tonla sorgulandığını ortaya çıkarmaktadır. Kadınların 'erkek işi' olarak adlandırılan mesleklere başarılarına belirgin bir vurgu yaparak veri setinde yapıcı bir tutum sergilenmektedir. Kadınların cinsiyet olarak alıılmamış mesleklere mevcutlukları ile ilgili kendi algılarına gelince, karşılaştıkları bazı zorlukları kabul etseler de anlatılarında kadınlıklarını koruduklarına dair güçlü bir vurgu ile güçlerine ve azimlerine olan güvenlerini açık olarak ifade ettikleri görülmektedir.

Abstract

This study explores online news discourses characterized by their unique semiotic and textual properties to unveil any discursive exclusionary or inclusionary constructions regarding women's movement to gender-atypical occupations in Turkey. Adopting the framework of Critical Discourse Analysis and macrostructural analysis of discourse (van Dijk, 1980), the study analyses a dataset of online newspapers and news portals on women working in male-dominated occupations to understand how they construct and proliferate a discriminatory or supportive attitude in shaping public attention. The findings reveal that the concept of 'men's work' is challenged in the news reports by an ironical and disbelieving tone to question the occupational gender segregation. A constructive attitude exists by an apparent focus on women's achievements in so-called 'men's work'. With respect to women's perception of their presence in gender-atypical jobs, though they acknowledge some difficulties they face, their confidence in their strength and perseverance is obvious in their narratives with a strong emphasis on keeping their femininity.

1. INTRODUCTION

Even though proportions of women in a few gender-atypical jobs have increased dramatically in recent years, there still seems to be a very clear division of “men’s work” and “women’s work” in most industrialized countries over the world. This occupational gender segregation is a problem for both men and women but especially for women. Traditionally, it has been thought that women and men are suitable for different jobs, to exemplify, women are often engaged in more nurturing and expressive jobs while men predominate in more technical jobs and in jobs where they will be able to present their decision-making abilities (Parsons & Bales, 1955; Simpson & Simpson, 1993). As highlighted in Williams (1993) since women are usually engaged in female occupations, they are paid less compared to men. Besides, these female jobs are often considered to be less prestigious than male jobs. When men and women move to gender-atypical occupations, they also face some issues. Some examples of the problems women come across when they are engaged in male-dominated professions include discrimination, harassment, glass ceilings, and being excluded from informal networks.

Women who cross over to male-dominated occupations come across some suspicions such as they are not ‘real women’ or they are ‘aberrant’ women as underlined by Spencer and Podmore (1987). Oftentimes, they emphasize their femininity which usually has just a little benefit in so-called ‘men’s work’. However, it should be noted that ‘gendering’ of occupations is a two-way street. Similar problems also arise when men cross over to female-dominated occupations such as nursing or caregiving. They also encounter similar suspicions including that they are not ‘real men’, ‘they are gay or effeminate’ as discussed by Williams (1993). Hence, it is essential to search and analyse the factors that keep women out of male jobs and men out of female jobs.

With the aim of gaining insight into the most recent situation regarding women’s movement to male-dominated occupations in Turkey, this study aims to investigate media discourse, more specifically online newspapers and news portals on the issue. By focalizing on linguistic, semiotic and discursive manifestations of online (in)equality towards women engaged in gender-atypical occupations, the main interests of the present study are any possible inclusionary or exclusionary representations of these women in the news media. Adopting the framework of Critical Discourse Analysis, there are three main research questions guiding this study:

(1) How are women working in non-traditional occupations and the reactions of the society portrayed in the news reports with regard to any prejudiced or welcoming expressions?

(2) How the prevalent division of jobs as ‘men’s work’ and ‘women’s work’ is tackled and approached in the news reports?

(3) How do women themselves express their presence in male-dominated occupations and which issues do they bring up?

The current study aims to contribute to the existing literature regarding its particular focus on (i) Turkish context where the phenomenon of women getting engaged in male-dominated occupations has become visible and had media coverage only recently, and (ii) representation of the issue in question in media discourse which has a fundamental effect on shaping public attention and social practice.

1.1. Critical Discourse Analysis

Critical Discourse Analysis (henceforth, CDA) is utilized as the framework of the current study. Before focalizing on the definition and principles of CDA, it is essential to define the term *discourse*. Discourse is a significant component in research of any communication process such as business, management, or linguistics, hence, it has been defined and referred to in different fields of thought. From a linguistic perspective, discourse has been identified as “language above the sentence or above the clause” (Schiffirin, 1994). Fairclough (1993) indicates that discourse can be written or oral and further adds that visual media such as photographs and non-verbal communication are also different types of discourse.

According to Fowler et al. (1979), CDA emerged from critical linguistics developed at the University of East Anglia in the 1970s. More specifically, CDA is a new way of discourse analysis in which linguistics is regarded as the main body and language analysis as the tool to uncover the complex relationship among language, power, and ideology. van Dijk (2001) defines CDA as “a type of discourse analytical research that primarily studies the way social power abuse, dominance, and inequality are enacted, reproduced, and resisted by text and talk in the social and political context” (p. 352). Analysing the dialectical relationship between discourse and ideology is the main objective of CDA. Fairclough (1989) proposes that CDA has three main components: text analysis (description), text production process analysis (interpretation) and discursive event analysis (explanation). Though texts and interactions are the datasets for CDA, they are not the starting point. As Fairclough (2001) highlights, social issues and problems, matters of sociology, political science, and/or cultural studies are the bases of CDA. Evaluating these problems with a critical stance might help the reader challenge the conventions. van Dijk (1997) views CDA as an interdisciplinary method that analyses texts and speeches with a critical stance. CDA can be utilized in circumstances where social inequality is observed as highlighted by the statements of Dijk (1993) below:

“(...) if immigrants, refugees and (other) minorities suffer from prejudice, discrimination, and racism, and if women continue to be subjected to male dominance, violence or sexual harassment, it will be essential to examine and evaluate such events and their consequences essentially from their point of view.” (p. 253)

As the main concerns in this paper are any possible biased or impartial attitudes towards women’s movement to non-traditional occupations in news discourse in Turkey, the research interests and practical applications of CDA are congruous with the objectives of this study. More specifically, since this study is mainly concerned with the main themes in news reports regarding women’s presence in male-dominated occupations, macrostructural analysis of discourse is applied in this study. The application of macrostructural analysis especially in mass media research allows the explicit identification of main topics and themes even when they are not expressed in surface structures such as titles, leads, or thematic words and sentences (van Dijk, 1983).

It is not possible to identify global meanings of a discourse without an analysis of semantic macrostructures (van Dijk, 1980). Furthermore, macrostructural interpretation is also required for the identification of microlevel structures. In order to refer to semantic macrostructures of discourse, words such as *theme*, *topic*, *gist* and *upshot* are commonly used. Macrostructures might also be expressed by means of summaries and conclusions. On the other hand, as highlighted by van Dijk (1980), microstructures of discourse are processed at the local level including words, phrases, clauses and sentences.

1.2. CDA in Media Discourse

It is undeniable that media have a substantial role in both reporting the events and shaping and directing public perception. As van Dijk (1988) points out news reports either on TV or in the press represent a particular type of discourse. O’Keeffe (2011) identifies media discourse as written and spoken interactions on a broadcast platform oriented to a non-present reader, listener or viewer. Based on this identification, media discourse is a public and on-record type of interaction. News discourse is an example of media discourse and with a possible positive or negative effect on societies, economy or business, it is considered to be one of the most significant objects of CDA.

Newspaper articles are assumed to report reality. However, as underlined by Zhang et al. (2021) they also have the possibility of controlling and disseminating rights and ideologies since journalists and reporters have their own values and tendencies which might influence their way of reporting and writing newspaper articles. Therefore, it is backbreaking for a piece of news to

be completely impartial and objective as the materials to be included and opinions of people to be cited all depend on the reporter, not on the events. Domination of content might also occur thanks to the media's opportunities for access to information. Hence, utilizing CDA in media discourse might be useful as it prevents and uncovers any possible misdirection and discrimination in different types of discourse. As Radu and Redien-Collot (2008) underline, media discourse has both descriptive and normative functions in that they inform society about how things are, and also they implicitly convey the message of how things should be and how individuals should behave to be in alignment with general values and social expectations.

1.3. Women's Representation in Media

Considerable attention has been paid to the way women are represented in media discourse by previous research. Power, Rak and Kim (2020) draw attention to the less media coverage of women compared to men. They further note that there are often stereotypes regarding women as media representations usually picture women in their domestic sphere and focus on their appearance and family relations rather than their professional achievements. Adopting a critical approach is necessary with regard to such under representations or misrepresentations of women as media have the power of both reflecting and shaping social practices.

Considerable research in discourse studies and feminist media focus on the stereotypes and underrepresentation of women in media. As set forth by Gallagher (2005, 2010), women are mentioned less frequently than men in media outlets. Furthermore, Jia et al. (2016) unveil that women are frequently depicted in images rather than being mentioned as the topic of news. These patterns are specifically apparent in portrayals of women working in traditionally male-dominated occupations. In such news reports, women are usually stereotyped, depicted as aberrant women and their capabilities in 'male' pursuits are frequently questioned (McNair et al., 2003; Ross & Byerly, 2004; Rakow & Kranich, 1991).

Achtenagen and Welter (2011) use the concept of 'double burden' to refer to the burden of family and business responsibilities women carry. Similarly, Lee (2005) highlights that women, not men, are depicted as successful only when they are able to balance their family needs and career requirements. Such under-representations or misrepresentations have already been proved to negatively affect women's aspirations and 'expectations and perceptions of women business entrepreneurs held by financiers, clients, suppliers, business partners and other individuals whose actions and decisions directly impact a woman's business success' (Eikhof et al., 2013, p. 549). In order to prevent the detrimental consequences, Happer and Philo (2013) claim that critical evaluations of media discourse is essential as they have the potential to promote gender (in)equality by shaping public attention and understanding.

To name a few examples of women's representation in social media, by an analysis of a Spanish feminist electronic magazine, Rodríguez-Darias and Aguilera-A'vila (2018) identify online gender-based harassment. In the Chinese context, Peng et al. (2023) reveal the stereotypes regarding female PhDs and their sexualised portrayal in the discussions among internet users. Several studies are concerned with women's representation in social media platforms in Turkey. Regarding the idealized body perceptions, Metin Aer (2020) analyses the entries under the titles *Turkish male body* and *Turkish female body* in 'Ekşi Sözlük'. The findings reveal that the Turkish female body was belittled and associated with 'traditionalism'. On the other hand, the Turkish male body was considered to be more well-groomed compared to the Turkish female body. In a similar vein, employing content analysis to investigate the entries under the title of *the guy who is in a relationship with a fat girl* in 'Ekşi Sözlük', Bilgin Ülken and Yüce (2020) show that the entries under this title are heavily negative with appearance-based judgments regarding women.

2. DATA COLLECTION

This qualitative study follows and adopts the framework of CDA and more specifically macrostructural analysis of discourse (van Dijk, 1980) particularly for the investigation of social discrimination and gender inequality. With this aim, a purpose-built corpus was utilized as the dataset. Consisting of 33 online articles from newspapers and news portals and a total of 16,686 words, a small corpus was formed on women working in male-dominated occupations in Turkey between the years 2016-2021. As underlined by Page et al. (2014), this relatively small size data is favourable as it allows an elaborated qualitative analysis. A preliminary search of newspapers and news portals showed that articles on women in non-traditional occupations became wider starting from 2016 and were especially frequent in 2021. The time span of the years 2016-2021 was consciously selected as this paper is focused on the most recent and the latest situation in Turkey regarding the issue. Articles were sourced from the online news repository and all Turkish national newspapers and news portals were searched for articles on women engaged in traditionally male-dominated pursuits. As the number of the articles was convenient for an elaborated qualitative analysis, to get an overall picture of the situation in Turkey, all the news reports between the specified time span were analysed. To find out the data, search words 'women in male-dominated occupations' and 'men's work' (Tur: '*erkek egemen mesleklerde kadınlar*' and '*erkek işi*') were used. After the corpus was formed, macrostructural discourse analysis was employed to identify the main themes regarding women's movement to male-dominated occupations in Turkey. At this point, it is also significant to note the potential and strength of online

news. Thanks to the rise of the Internet, options through which people get access to the news have been proliferated, which in turn has a significant effect on shaping the society's perspectives on any topic.

3. ANALYSIS and DISCUSSION

This article is predominantly concerned with macro-propositions, rather than with the micro-organization of news discourse. It aims at identifying the main themes of the news reports regarding women in non-traditional occupations. After forming the relevant corpus, all the articles were meticulously analysed by the author for identifying any possible positive or negative assumptions, representations and portrayals regarding women's entity in occupations frequently associated with men. Macrostructural analysis of the data is carried out by application of three macro-rules: (1) deletion, (2) generalization and (3) (re)construction. First, to get to the bottom of the issue, irrelevant information was deleted from the news reports. In the second stage, sequences were generalized and specific codes were formed. In the last phase, global propositions, in other words, themes were formed based on the content. At the end of the analysis, 2 main themes and 10 sub-themes have been identified by the author. The online articles included both the reports of the journalists and the narratives of women in male-dominated occupations. According to the analysis, the articles had two main themes which are society's perspective and women's perspective related to the situation in Turkey, which will be discussed with their sub-themes in detail in sections to come.

Figure 1. Themes and Sub-themes Derived from the Data

<u>1. Society's Perspective</u>	<u>2. Women's Perspective</u>
1.1. Frequent Use of 'Men's Work'	2.1. Encouraging Other Women
1.2. Reactions of the Society	2.2. Strengths of Being a Women in 'Men's Work'
1.3. Change in Men's Attitudes	2.3. Acknowledging the Challenges
1.4. Woman's Touch	2.4. Keeping Their Femininity
1.5. Support of the Kinspeople	
1.6. 'Both Babysitting and Extinguishing Fire'	

3.1. Society's Perspective

Based on the analysis, the first theme that was identified in the articles is related to the society's perspective on women's movement to male-dominated occupations. The first main theme, society's perspective, has six sub-themes.

3.1.1. Frequent Use of 'Men's Work'

In news reports that were analysed for this study, the expression 'men's work' was very commonly used both by the reporters and the women within the news sources, that is, the women who are interviewed by the reporters. The frequent use of this expression implies that gendering of occupations still exists in Turkey. The language in news reports related to women in non-traditional occupations implies that the concept of *jobs* is still not genderless.

Excerpt 1 is related to the first women firefighters in İstanbul Metropolitan Municipality and Excerpt 2 is related to a woman who is doing inlay work using mother-of-pearl in spite of all the criticisms and stereotypes of the society. Expressions in the quotation marks, *this is men's work, you can't do it*, express the prejudices against women who are working as firefighters and who do inlay work using mother-of-pearl. After referring to these exclusionary statements, the reporters add that women were able to break down these prejudices thanks to their perseverance, portraying the situation in favour of women. In Excerpt 1, the expression *just to spite* implies a supportive tone regarding the women's entity in fire departments whilst it expresses an antagonist attitude towards people with prejudices. Similarly, in Excerpt 2, the ironical use of the exclamation mark specifically calls readers' attention to the widespread prejudice and the use of the adjective *determined* to portray the woman also shadows forth a positive attitude towards women.

(1) "Bu iş erkek işi, sen yapamazsın" diyenlere inat itfaiyecilik mesleğini seçen ve İstanbul'da bir buçuk ay önce göreve başlayan 37 kadın var. (Saltık, 2021)

(*Just to spite people who say "this is men's work, you can't do it", there are 37 women who chose firefighting and started their work one and a half months ago in İstanbul.*)

(2) "Bu erkek işi sen yapamazsın" dediler! Azimli kadının ürünlerine şimdi dünyanın her yerinden sipariş yağıyor. ("Bu erkek işi", 2021)

(*They said "this is men's work, you can't do it"! Orders are coming from all around the world to the productions of the determined woman.*)

In several of the articles, the term 'men's work' was used within quotation marks implying an irony for the common belief of the society. By means of this sarcastic and disbelieving tone, this concept is challenged and revisited by providing examples of women who have become successful in so-called 'men's work' in Turkey. Excerpt 3 is about two women who have been driving garbage trucks for over 10 years, an occupation which is commonly associated with men. In this excerpt, the ironical tone is intensified with the use of the biased expression 'with the pulp of their hand' in quotation marks. In addition, the use of the expression *very skilfully* denotes

a positive and inclusionary attitude towards women while refuting the previous assumptions regarding women's effectivity in so-called 'men's work'.

(3) Onlar, toplumun 'erkek işi' dediği işleri, 'elinin hamuru' ile büyük bir ustalıkla yapan, milyonlarca kadınlardan sadece ikisi. (Lodos, 2021)

(They are just two of the millions of women who do the so-called 'men's work' in society very skilfully 'with the pulp of their hand')

3.1.2. Reactions of the Society

Women interviewed also provide the reactions of the society regarding the issue of their presence in non-traditional occupations in articles. According to their statements, these reactions are twofold: positive and negative. However, their common point is that people get used to these *strange* and *aberrant women* after a while even if they react negatively and get stumped in the first place. The following example is a reaction of the society regarding female firefighters in Antalya Metropolitan Municipality. These sentences belong to a woman who has become a firefighter willingly as she has always been impressed by siren sound.

(4) Olay yerinde kadın olduğumuzu görüp garip bakanlar, elimizden hortumu almaya çalışanlar oluyor, yardım etmeye çalışıyorlar. Yaptığımızı görünce de çekiliyorlar. (Özdemir Tosun, 2021)

(There are people who look at us strangely, try to take the hose, and try to help us when they see we are women. When they see we can do it, they withdraw.)

Some narratives of women unfold the ironical expressions used by the society when they see women in male-dominated occupations. Excerpt 5 is also related to the first women firefighters in İstanbul Metropolitan Municipality, who have left their families in another city and come to İstanbul to become firefighters. In this excerpt, a woman working as a firefighter indicates that she came across with expressions such as "don't interfere with men's work with the dough on your hands" and "ay, did your nail polish get deformed?". These quoted expressions present examples of some of the most prevalent biased and vernaculous sentences used by the society regarding the issue in question.

(5) D... K..., kendilerine "Elinin hamuru ile karışma bu işe", "Ay ojen mi bozuldu?" gibi çok sayıda söylemlerde bulunulduğunu söylüyor. (Saltık, 2021)

(D... K... said that there were many people saying "Don't interfere with men's work with the dough on your hands" or "Ay, did your nail polish get deformed?")

Several women focus on the positive reactions of the society. The narrative of the woman driving a garbage truck in Excerpt 6 is especially striking as she indicated that a couple appreciating her job gave her a bouquet of flowers. In this excerpt, the exclamation ‘A woman who is driving a lorry!’ is especially noteworthy as it shows how the couple is astonished by this specific circumstance. Additionally, the sentence ‘You deserve these flowers more than I do’ unveils the importance the couple attaches to the woman’s success in a ‘men’s work’.

(6) Aydın’dan gelen bir çift vardı. Çiftin elinde de bir buket çiçek vardı. Beni görünce ‘Kamyon kullanan kadın!’ diyerek çok şaşırdılar. Sonra yanıma geldiler, ‘Biz hiç kamyon kullanan kadın görmedik’ dediler. Sonra kadının içinden geldi, elindeki çiçeği ‘Siz benden daha çok hak ediyorsunuz, bu bukete size vermek istiyorum’ diye, bana verdi. O zaman yaptığım meslekle bir kez daha gurur duymuştum.” (Lodos, 2021)

(There was a couple coming from Aydın. They had a bouquet of flowers. When they saw me, they got very surprised saying ‘A woman who is driving a lorry!’. And then they came next to me and said ‘We have never seen a woman who drives a lorry’. Then the woman gave the flowers to me and said ‘you deserve these flowers more than I do, I want to give them to you.’ At that moment, I felt proud of my job once again.)

As already highlighted, some reactions are biased and exclusionary. To exemplify another striking instance, in Excerpt 7, a woman working as a driver of a garbage truck shares some specific examples of negative reactions such as putting pressure in traffic and shouting. The expressions ‘compared to men’ and ‘as we are women’ indicate that the woman is also aware why they face such discriminatory demeanours. However, she also adds that these instances are very rare and people usually approach them positively with a smiling face.

(7) Trafikte, bir erkeğe kıyasla daha çok sıkıştırmaya çalışıyorlar. Olmadık yerde park etmiş araçlar oluyor. Çekmesini istediğiniz zaman sorun çıkartıyorlar. Kadın olduğumuz için biraz daha ses tonları yükselebiliyor. Ama bu anlattıklarım binde bir. Bize gülümseyerek yaklaşan insan daha çok. (“Odunpazarı’nda çöp kamyonu”, 2021)

(In traffic, they try to put pressure on us more compared to men. Sometimes there are cars that are parked in improper places. When we ask them to pull their cars, they create trouble. As we are women, they sometimes shout at us. But these happen very rarely. There are more people who approach us smiling.)

3.1.3. Change in Men's Attitudes

Contrary to the common belief that men do not want women in their workplace, the thematic analysis of the articles reveals a change in men's attitudes after women started to work in male-dominated occupations. According to the analysis, as they did not have female colleagues previously, men used to breeze out in their workplace. However, when women also joined these mostly male work crews, men had to adjust their attitudes which resulted in a more comfortable and harassment-free workplace for women. Excerpt 8 is related to women firefighters in İzmir Metropolitan Municipality and Excerpt 9 is related to women firefighters in İstanbul Metropolitan Municipality, who have become firefighters in spite of all the prejudices of the society. In Excerpt 8, the sensitivity of men regarding their speech when there are women around is highlighted and underlined. In Excerpt 9, the statement '*This is a male-dominated occupation, of course*' is a direct manifestation of the woman's clean acceptance of the fact that it is not a genderless occupation, specifically with the expression '*of course*'. However, the subsequent expressions are an attempt to portray the situation more positively, in favour of women.

(8) Kadın itfaiyeci sayısı arttıkça erkek itfaiyecilerin tavırları değişmeye başlamış. Özellikle konuşurken kelimelere dikkat eder hale gelmişler. ("İzmir'in kadın itfaiyecileri", 2016)

(As the number of female firefighters increased, male firefighters' attitudes have started to change. Especially when they are talking, they started to be more careful with their words.)

(9) Erkek egemen bir meslek tabii ki. Uzun zamandır istasyonlarda sadece erkekler olduğu için daha rahat hareket ediyorlarmış. Duşa girmek vs gibi. Şimdi odaları bize göre düzenlediler, tuvalet, banyomuz odamızda. Şu ana kadar sıkıntı yaşamadık. (Fıstık, 2021)

(This is a male-dominated occupation, of course. As there were only men in the station for a long time, they could breeze out such as taking a shower. Now, they arranged the rooms to suit us and our toilet and bath are in the room. We have had no problem so far.)

3.1.4. 'Woman's Touch'

Analysis in the current study unveils a specific positive attitude regarding women in male-dominated occupations. Frequent use of the expression *woman's touch* indicates an inclusionary and supportive tone for the issue underlining that woman's touch beautifies and colours every place they are working in. Excerpt 10 is about a woman firefighter in Gaziantep and Excerpt 11 is about another woman firefighter in Burdur. The following two examples also focalize on the concrete manifestations of *woman's touch* in fire departments and rail transportation by paying specific attention to women's positive and advantageous qualities including being meticulous

and neat. In these excerpts, the words ‘beautifies’, ‘difference’, ‘meticulous’ and ‘blossoms out’ emphasize the favourable and constructive effects of women’s movement to male-dominated occupations.

(10) Bayan elinin değdiği her yerde farklılık ve güzellik oluyor. (Beyer, 2017)

(Woman’s touch beautifies everything and makes a difference.)

(11) Kadın itfaiyecilerin başarılarını gördükçe, diğer itfaiyeler de kadın personel alıyorlar. Kadınlar, çok dikkatli. Kadının elinin değdiği her şey güzelleşiyor. (Konur Usta, 2018)

(As they see women’s success, other fire departments are also hiring female staff. Women are so meticulous. Everything women touch blossoms out.)

3.1.5. Support of the Kinspeople

News reports also highlight support of families and friends for women in the process of joining in so-called ‘men’s work’. The reports indicate that kinspeople of these women feel proud and approach this issue in a positive way. Excerpt 12 narrates the story of a woman firefighter in İstanbul and Excerpt 13 is related to another woman firefighter in Antalya. They display examples of the support women got from their father and family in the challenging process of becoming a firefighter.

(12) Bu konuda en çok babasından destek gördüğünü ifade eden S..., itfaiye eri olabilmek için babasının evde parkur kurduğunu ve sınavlara öyle hazırlandığını anlattı. (“İBB’de 37 kadın”, 2021)

(S... says that she got the most support from her father and she also adds that her father set a racetrack at home and she prepared for the exams in that way.)

(13) Ailem itfaiyeci olmak istediğimi söylediğimde bana çok destek oldu. Onların desteğiyle bu zamana geldim. (Laleli, 2021)

(When I said I wanted to be a firefighter, my family supported me a lot. I became successful thanks to their support.)

3.1.6. ‘Both Babysitting and Extinguishing Fire’

Statements in one article about women firefighters in İstanbul, as displayed in Excerpts 14 and 15, were especially striking as these reports appraised women stating that they can both babysit and extinguish fire, implicitly carrying stereotypes regarding ‘men’s and women’s work’ in Tur-

key. Babysitting is directly associated with women in these reports and it is implicitly taken as a default duty of women. These implications draw a similar picture to the concept of *double burden* proposed by Achtenagen and Welter (2011) to refer to family and business requirements. Besides, in agreement with Lee (2005), women are depicted as successful only when they are able to balance their family needs and career requirements.

(14) Kadın itfaiyeciler iş başında! Çocuk da bakıyorlar yangın da söndürüyorlar. (“Kadın itfaiyeciler”, 2021)

(Female firefighters are on the go! They are both babysitting and extinguishing fire.)

(15) Çocuk da bakıyorlar yangın da söndürüyorlar. Hepsi nasıl bir sorumluluk altına girdiklerinin farkında. (“Kadın itfaiyeciler”, 2021)

(They are both babysitting and extinguishing fire. They are all aware of how big the responsibility they are taking.)

3.2. Women's Perspective

The second main theme inferred from the examination of articles is women’s perspective regarding their presence in male-dominated workplaces as the articles also included the narratives of women themselves. This theme has four sub-themes to be discussed in the upcoming section.

3.2.1. Encouraging Other Women

In almost all reports analysed for this study, women encourage their fellows to consider working in male-dominated occupations to break down the barriers of segregation. They directly state that women can achieve anything as long as they desire and draw attention to women’s strength and perseverance. In Excerpt 16, a female mechanic of electrical breakdown working in a team consisting of 80 men for 6 years in Erzurum, encourages other women to work in traditionally male-dominated careers. In this specific example, even though the woman sounds encouraging and motivating towards other women, the statement ‘*As a woman, this is a challenging job*’ implies an acknowledgement of the difficulty of the situation.

(16) Bir kadın olarak zor bir meslek ama bunu yaptığım için çok mutluyum. Mesleğimi gerçekten çok seviyorum ve diğer kadın arkadaşlarıma öncü olmak istiyorum. (“Erkek işi algısını”, 2021)

(As a woman, this is a challenging job but I am so glad to do it. I really love my job and I wish to be a pioneer for my female friends.)

In Excerpt 17, a female firefighter working in İstanbul Metropolitan Municipality shares her experiences and feels proud that she is able to hearten other women and girls. She further underlines the fact that women do not necessarily have to be nurses or teachers.

(17) Yolda görünce bizi seviniyorlar. Kızlar, 'İtfaiye artık erkek mesleği değilmiş' diyorlar. Bu güzel bir şey. Kadınları temsil ediyorsun, kız çocukları cesaretlendiriyorsun. Kadınlar illa hemşire, öğretmen olmak zorunda değil. (Fıstık, 2021)

(They are happy when they see us on the road. Girls say 'Firefighting is not a men's work anymore.' That is something good. You represent women and you encourage girls. Women do not necessarily have to be nurses or teachers.)

3.2.2. Strengths of Being a Women in 'Men's Work'

Strengths of women while doing jobs that are commonly associated with men are also referred to in articles by an apparent focus on their strong features which might complement men in the workplace. In Excerpt 18, a female firefighter working in Antalya Metropolitan Municipality indicates that they do the same things as men without a women-men discrimination in fire departments.

(18) Erkek arkadaşlarımız ne yapıyorsa aynısını yapıyoruz, eğitimde, sınavlarda, mülakatlarda ve şu anki görevlerde de aynı şekilde. (Özdemir Tosun, 2021)

(We do the same things as our male friends in trainings, interviews and current tasks.)

Several specific qualities of women are mentioned in Excerpts 19 and 20 which are examples of a female underwater rugby trainer whose team has won 13 cups in 13 years in İzmir and a garbage truck driver who has started this job thanks to a man working for women's development in business life. Being more responsible, more disciplined and focusing on details are attributed to women. The expressions '*we are always...*' '*nonrivalness of our team*' and '*as women we are better at cleaning*' unveil women's confidence in their abilities.

(19) Kadınlar her zaman daha sorumluluk sahibi, daha disiplinli. Ben takımımızın uzun süredir rakipsizliğini de bu başarıya bağlıyorum. ("13 sezon", 2018)

(Women are always more responsible and more disciplined. I think nonrivalness of our team for a long time is also related to this.)

(20) Mesela bir kadın olarak, hiçbir şeyi es geçmeyiz. Üstünde durmamazlık yapmayız. Her zaman için daha detaycıyız. O sebepten dolayı temizlikte, kadınlar olarak daha iyiyiz. (Lodos, 2021)

(For example, as women, we never skip anything. We never take something in stride. We are always more focused on details. That is why, as women we are better at cleaning.)

In Excerpt 21, a female courier working in Eskişehir, who has chosen this job thanks to her interest in riding motorcycles, pays specific attention to the issue that the job started to become more institutional and gain respect thanks to women's entity. The statement 'As women, we can do everything that men do' is a reflection of women's trust in their abilities. Similarly, in Excerpt 22, which is related to a woman who has come in third in world championship and who has come in first in Europe championship in welding, reporters underline women's unifying role in every field of life. In this excerpt, the expression 'They fit like a glove for welding' specifically emphasizes the supportive tone regarding women's presence in male-dominated occupations.

(21) Kadınlar da bu işte olduğu için iş biraz daha kurumsal olmaya başladı, herkes tarafından daha saygı duyulmaya başlandı. Bu iş erkek işi değil bana göre. Erkeğin yaptığı her işi yapabiliriz kadınlar olarak. ("Erkek işi algısını", 2021)

(As women are also in this job, it started to become more institutional and everybody started to show respect. I think this job is not men's work. As women, we can do everything that men do.)

(22) Kadınlar her alanda birleştirici rol üstleniyor. Bu nedenle kaynak işi için biçilmiş kaptanlar. (Öztürk, 2021)

(Women have a unifying role in every field of life. So they fit like a glove for welding.)

The following example pays attention to concrete achievements of women working as welders including Europe and World championships and being successful worldwide. It is further claimed that women are becoming rivals to men in male-dominated occupations, challenging the assumption that it is difficult for women to get ahead in so-called 'men's work'.

(23) Türkiye'de 'erkek işi' olarak görülen mesleklerde kadın girişimcilerin ağırlığı artıyor. Altı yıllık kaynak ustası A... P..., Japonya'da yapılan dünya şampiyonasında üçüncü, Avrupa'da birinci oldu. (Öztürk, 2021)

(Women are getting more dominant in jobs that are seen as men's work in Turkey. A... P..., who is working as a welder for 6 years, came in third in the World championship that took place in Japan and came in first in Europe.)

3.2.3. Acknowledging the Challenges

Analysis of the reports set forth that women working in jobs associated with men often acknowledge the challenge of these jobs as a woman. In Excerpts 24 and 25, a female blacksmith who is

the only woman doing this job in Turkey with a great love for horses and a female firefighter who has completed her 5-month-training to become a firefighter also highlight the physical difficulties they are having. Even so, they add that they will overcome it if they try. In these excerpts, the expressions ‘lack masculine power’, ‘challenging process’ and ‘physically slogging on’ draw attention to the gender differences.

(24) Erkek kuvveti olmadığı için onlar 60 yaşına kadar yaparsa ben 40-45’e kadar yapabilirim. (“Bu işi yapan”, 2020)

(Since I lack masculine power, if men can do this job until they are 60, I can do it until I am 40-45.)

(25) Biraz zorlu bir süreç ama üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Fiziksel olarak çok zorlanıyoruz. (“5 aylık süreç”, 2021)

(It is a challenging process but we are trying to overcome it. We are physically slogging on.)

3.2.4. Keeping Their Femininity

An implication of the reports that warrants specific attention is the fact that women explicitly emphasize their effort to keep their femininity even if they are working in male-dominated occupations. They particularly underline that even if they choose a non-traditional occupation, they might still look feminine. In Excerpt 26, it is specifically underlined that women try to be well-groomed and they do not ignore their femininity even if they are working as blacksmiths and firefighters.

(26) Mesleğini severek yapan Ş... K..., erkek işi yapıyor olmasının yanı sıra kadınlığını da unutmadığını söyledi. (“Bu işi yapan”, 2020)

(Ş... K..., who is doing her job willingly, said that she did not forget her femininity when doing a men’s work.)

In Excerpts 27 and 28, women working as a blacksmith and as a courier provide some specific examples of how they keep their femininity when they are working such as painting their nails, applying lipstick and foundation cream, having their hair done and going to beauty parlours.

(27) Bir yandan kadınlığımı korumam gerektiğini düşünüyorum. İşe yönelik bir asimilasyon yaşarsam kadın kimliğimi bir tarafta bırakmış olacağım. Ama ikisini dengeli şekilde tutuyorum. İş yaparken ojelerim, rujum, fondöten, saçlarımı yaparak geliyorum. (“Bu işi yapan”, 2020)

(I think I need to keep my femininity as well. If I experience assimilation related to the job, I will be putting aside my feminine identity. But I am balancing both. I am coming to work with my nails polished, lipstick, foundation cream and with my hair done.)

(28) Ojeli elleri, makyajlı yüzü, fönlü saçlarıyla mesleğe gönül veren Ş... K..., hocalarının da desteğiyle Türkiye'nin tek kadın nalbantı oldu. ("Bu işi yapan", 2020)

(With her polished nails, makeup, set hair, Ş... K... has become the only female blacksmith in Turkey with the help of her trainers.)

4. CONCLUDING REMARKS

This study has attempted to investigate any possible exclusionary or inclusionary discourses towards women getting employed in male-dominated occupations in Turkey. The analysis of the selected online articles on this topic aimed to provide an overall understanding of how women in non-traditional occupations and reactions of the society are portrayed and how these women themselves picture their presence in so-called 'men's work'. The findings have unfolded that the frequent use of the expression 'men's work' in quotation marks implies an ironical and disbelieving tone in the articles to make the public question the occupational gender segregation. Positive and constructive comments regarding women's success in these gender-atypical jobs might also be considered to be an attempt to break down the prevalent prejudices in the society. The way the society's reactions to women's cross over to these jobs is dealt with in the articles also presents a positive and supportive attitude towards women.

In the articles analysed for this study, the specific attention paid to the concept of 'woman's touch' beautifying and colouring anything and any place is another manifestation of inclusionary discourses regarding women's visibility in predominantly male jobs in Turkey. The salient focus on the support of family and the change in men's attitudes after women started to appear in male-dominated occupations might also be regarded as an attempt to shape public attention and understanding positively towards the issue in question. The only biased attitude that was noticed by the author in the news reports is the use of the expression "Women are both babysitting and extinguishing fires", which presents an implicit association of *babysitting* and *women* and implies that babysitting is a default responsibility of women.

With regard to the society's perspective and reactions, as discussed earlier, they are both positive and negative. One group displays supportive and appreciative attitudes whereas the other group adopts a discriminatory, exclusionary and vernaculous manner even though the second group is in minority based on the narratives of the women. The common point in soci-

ety's reactions is the final acceptance and acclimature of women's presence in non-traditional occupations.

In respect to how women picture their presence in gender-atypical jobs, in the first place, they acknowledge possible challenges and difficulties they face due to the difference between men and women. Nevertheless, their trust in their perseverance and abilities is also obvious in their narratives, by which they believe they will be able to overcome any challenges. Additionally, women's apparent focus on their strengths in male-dominated occupations might be regarded as an attempt to persuade the public to question women's competency and efficiency. A very striking finding in women's narratives is their strong emphasis on their femininity. They underline that even if they are working in predominantly male occupations, they do not ignore or forget their femininity. This finding is also in alignment with the prevalent assumption of the society that women doing 'men's work' are not 'real women' as highlighted by Spencer & Podmore (1987). With an apparent focus on their femininity, these women are presumably addressing such possible prejudices of the society.

As a final word, this study has shown that a predominantly inclusionary and supportive attitude is present in news discourse regarding women's presence in non-traditional occupations in Turkey. This study is focused on Turkish context; however, based on the review of literature, the issue in question seems to be a worldwide phenomenon, though the level of exclusionary or inclusionary discourses might change depending on each country. The findings in this study set forth remarkable progress in breaking down the prejudices about gender segregation in Turkey. However, there still seems to be a long way for Turkey as even the existence of such news implies that occupations are not genderless yet.

ETHICAL DECLARATION

Ethical approval is not required for this study.

REFERENCES

- Achtenagen, L., & Welter, F. (2011). 'Surfing on the ironing board'- the representation of women's entrepreneurship in German newspapers. *Entrepreneurship & Regional Development*, 23(9-10), 763-786.
- Bilgin Ülken, F., & Yüce, N. (2020). Yeni medyada kadın bedenine yönelik ayrımcılık: Ekşi Sözlük Örneği. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 40-79.

- Eikhof, D.R., Summers, J., & Carter, S. (2013). "Women doing their own thing": media representations of female entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 19(5), 547–564.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1993). Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: The universities. *Discourse and Society*, 4, 133–168.
- Fairclough, N. (2001). *Language and power* (2nd ed.). London: Longman.
- Fowler, R., Hodge, B., Kress, G., & Trew, T. (1979). *Language and control*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Gallagher, M. (2005). Who makes the news? Global Media Monitoring Project (GMMP) 2005. World Association of Christian Communication. [online]. Available: <http://whomakes-thenews.org/gmmp/gmmp-reports>
- Gallagher, M. (2010). Who makes the news? Global Media Monitoring Project (GMMP) 2010. World Association of Christian Communication. [online]. Available: <http://whomakes-thenews.org/gmmp/gmmp-reports>
- Happer, C., & Philo, G. (2013). The role of the media in the construction of public belief and social change. *Journal of Social and Political Psychology*, 1(1), 321–336.
- Jia, S., Lansdall-Welfare, T., Sudhahar, S., Carter, C., & Cristianni, N. (2016). Women are seen more than heard in online newspapers. *PLoS ONE* 11(2), e0148434.
- Lee, J. (2005). Perception of women managers in Singapore: A media analysis. *Asia Pacific Business Review*, 11(2), 233–250.
- McNair, B., Hiberd, M., & Schlesinger, J. (2003). *Mediated access: Broadcasting and democratic participation in the age of mediated politics*. Luton: University of Luton Press.
- Metin Aer, T. (2020). Kamusal alanın yeni yz Eki Sözlük zerinden toplumsal cinsiyet, iktidar ve beden analizi. *Erciyes İletifim Dergisi*, 7(2), 767–788.
- O’Keeffe, A. (2011). Media and discourse analysis. In J. Gee, & M. Handford (Eds.), *The Routledge handbook of discourse analysis* (pp. 441–454). London: Routledge.
- Page, R., Barton, D., Unger, J. W., & Zappavigna, M. (2014). *Researching language and social media: A student guide*. Hoboken, NJ: Taylor & Francis.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (Eds.) (1955). *Family, socialization and interaction process*. New York: Free Press.

- Peng, A. Y., Hou, J. Z., KhosraviNik, M., & Zhang, X. (2023). "She uses men to boost her career": Chinese digital cultures and gender stereotypes of female academics in Zhihu discourses. *Social Semiotics*, 33(4), 750-768.
- Power, K., Rak, L., & Kim, M. (2020). Women in business media: A critical discourse analysis of representations of women in Forbes, Fortune and Bloomberg BusinessWeek, 2015-2017. *Cadaad Journal*, 11(2), 1-26.
- Radu, M., & Redien-Collot, R. (2008). The social representation of entrepreneurs in the French press: desirable and feasible models. *International Small Business Journal*, 26(3), 259-298.
- Rakow, L., & Kranich, K. (1991). Women as sign in television news. *Journal of Communication*, 41(1), 8-23.
- Rodríguez-Darias, A. J., & Aguilera-A'vila, L. (2018). Gender-based harassment in cyberspace. The case of Pikara magazine. *Women's Studies International Forum*, 66, 63-69.
- Ross, K., & C. Byerly (Eds.) (2004). *Women and media: International perspectives*. Oxford: Blackwell.
- Schiffrin, D. (1994). *Approaches to discourse*. Blackwell Textbooks in Linguistics, Oxford: Blackwell.
- Simpson, R. L., & Simpson, I. H. (1969): Women and bureaucracy in the semi-professions. In A. Etzioni (Eds.), *The semi-professions and their organization*. Free Press: New York.
- Spencer, A., & Podmore, D. (1987). *In a man's world: Essays on women in male-dominated professions*. London: Tavistock.
- van Dijk, T. A. (1980). *Macrostructures: An interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition*. Hillsdale, NJ Erlbaum.
- van Dijk, T. A. (1983). Discourse analysis: Its development and application to the structure of news. *Journal of Communication*, 33(2), 20-43.
- van Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- van Dijk, T.A. (1993). Analyzing racism through discourse analysis: some methodological reflections. In J. H. Stanfield II, R. M. Dennis (Eds.), Sage focus editions, Vol. 157. *Race and ethnicity in research methods* (pp. 92-134). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.
- van Dijk, T. A. (Ed.). (1997). *Discourse as social interaction: Discourse studies: A multidisciplinary introduction, Vol. 2*. Sage Publications, Inc.

- van Dijk, T. (2001). Critical discourse analysis. In D. Schrifin, D. Tannen, H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 352–371). Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Williams, C. L. (Ed.). (1993). *Doing “women’s work”: Men in nontraditional occupations*. Sage Publications, Inc.
- Zhang, Y., Akhtar, N., Farooq, Q., Yuan, Y., & Khan, I. U. (2021). Comparative study of Chinese and American media reports on the COVID-19 and expressions of social responsibility: a critical discourse analysis. *J. Psycholinguist. Res.*1–18.

APPENDIX

References of the Data

- Beyer, Ö. (2017, February 13). Kadın itfaiyeci iş azmiyle örnek oluyor. AA. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/kadin-itfaiyeci-is-azmiyle-ornek-oluyor/749103>
- “Bu erkek işi sen yapamazsın” dediler! Azimli kadının ürünlerine şimdi dünyanın her yerinden sipariş yağıyor. (2021, September 9). *SonDakika*. <https://www.sondakika.com/ekonomi/haber-erkek-isi-diyenlere-kulak-asmadi-yurt-disina-14385696/>
- Bu işi yapan Türkiye’deki tek kadın! (2020, October 12). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/galeri/bu-isi-yapan-turkiyedeki-tek-kadin-6327786/1>
- ‘Erkek işi’ algısını yıktılar. (2021, August 8). *Başak*. <https://basakgazetesi.com/haber/erkek-isi-algisini-yiktilar-386818.html>
- ‘Erkek işi’ algısını yıktılar. (2021, August 8). *İHA*. <https://www.ihacom.tr/eskisehir-haberleri/erkek-isi-algisini-yiktilar-3148159/>
- Erkek işi algısını yıktı. (2021, August 12). *İHA*. <https://www.ihacom.tr/foto-erkek-isi-algisini-yikti-arizalara-kadin-eli-degdi-23219/sayfa-12/>
- ‘Erkek işi’ algısını yıktılar Kadın kuryeler takdir topluyor Siparişlere kadın eli Makyajlarını yapıp siparişlerini dağıtıyorlar. (2021, August 8). *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/eskisehir-haberleri/89637976-erkek-isi-algisini-yiktirlarkadin-kuryeler-takdir-topluyor-siparislere-kadin-elimakyajlarini>
- Erkek işi algısını yıktı, arızalara kadın eli değdi. (2021, August 12). *Lodos Haber*. <https://www.lodoshaber.com/gundem/erkek-isi-algisini-yikti-arizalara-kadin-eli-degdi-420236>
- Fıstık, F. (2021, October 21). İstanbul’un İlk Kadın İtfaiyecileri. *Gazete Kadıköy*, p. 11.

- İBB’de 37 kadın itfaiyecinin ataması yapıldı: Babam eve parkur kurdu. (2021, September 7). *Gazete Duvar*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/ibbde-37-kadin-itfaiyecinin-atama-si-yapildi-babam-eve-parkur-kurdu-haber-1534150>
- İzmir’in kadın itfaiyecileri. (2016, April 25). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/galeri/izmirin-kadin-itfaiyecileri-54552/1>
- Kadın itfaiyeciler iş başında! Çocuk da bakıyorlar yangın da söndürüyorlar. (2021, September 12). *Posta*. <https://www.posta.com.tr/kadin-itfaiyeciler-is-basinda-cocuk-da-bakiyorlar-yangin-da-sonduruyorlar-2373712>
- Konur Usta, Ö. (2018, March 8). Alevlerin karşısında kadın değil itfaiyecisin. *Aydınlık*. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/alevlerin-karsisinda-kadin-degil-itfaiyecisin-82749>
- Laleli, İ. (2021, November 25). Kadın itfaiyecilerin motivasyonu; hayat kurtarmak. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kadin-itfaiyecilerin-motivasyonu-hayat-kurtarmak-41947016>
- Lodos, E. (2021, March 8). Kim demiş erkek işi diye? *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/427616/kim-demis-erkek-isi-diye-cop-kamyonu-kullanan-kadinlar-anlatiyor>
- Odunpazarı’nda çöp kamyonu şoförlüğü yapan kadınlar: ‘Erkek işi’ diye bir şey yok. (2021, March 7). *BirGün*. <https://www.birgun.net/haber/odunpazari-nda-cop-kamyonu-soforlugu-yapan-kadinlar-erkek-isi-diye-bir-sey-yok-336646>
- Özdemir Tosun, H. (2021, September 30). Kadın itfaiyeciler her an göreve hazır. *AA*. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/kadin-itfaiyeciler-her-an-goreve-hazir/2378820>
- Öztürk, Ö. (2021, July 25). ‘Erkek işi’ kaynakçılığa kadın dünya şampiyonu. *Akşam*. <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/erkek-isi-kaynakciliga-kadin-dunya-sampiyonu/haber-1190915>
- Saltık, E. E. (2021, October 31). İstanbul’un kadın itfaiyecileri çalıyor sirenleri. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/446524/istanbulun-kadin-itfaiyecileri-caliyor-sirenleri#:~:text=%E2%80%9CBu%20i%C5%9F%20erkek%20i%C5%9Fi%2C%20sen,sar%C4%B1lan%20ve%20lay%C4%B1k%C4%B1yla%20yapan%20kad%C4%B1nlar%E2%80%A6>
- 5 aylık süreç tamamlandı! Göreve hazırlar. (2021, September 7). *CnnTürk*. <https://www.cnntrk.com/turkiye/5-aylik-surec-tamamlandi-goreve-hazirlar?page=1>
- 13 sezon, 13 kupa. (2018, June 10). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/ege/13-sezon-13-kupa-2686150>

Anahtar Sözcükler
Eşdizimlilik bilgisi, Alıcı eşdizimlilik, Üretici eşdizimlilik,
Sözcük bilgisi

Keywords
Collocation knowledge, Receptive collocation,
Productive collocation, Vocabulary knowledge

Çetinkaya, G., Kesici, S., & Polat, B. (2023). Alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracının geliştirilmesi. *Dil Dergisi*, 174 (2). 23-44.

ALICI VE ÜRETİCİ EŞDİZİMLİLİK BİLGİSİNİ DEĞERLENDİRME ARACININ GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPING AN ASSESSMENT TOOL OF RECEPTIVE AND PRODUCTIVE COLLOCATION KNOWLEDGE

• **Gökhan ÇETİNKAYA**

Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, gokhancetinkaya76@hotmail.com

• **Salih KESİCİ**

Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, s.kesici45@gmail.com

• **Betül POLAT**

Dr. Öğr. Üyesi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, betul.polat6006@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini saptamada kullanılacak ölçünleştirilmiş geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı geliştirmektir. Değerlendirme aracının geliştirilmesi sürecinde kuramsal ve kavramsal çerçeveden yönelimle iki boyut için toplamda 60 soru hazırlanmıştır. Değerlendirme aracı ortaokul 5-8.sınıfta öğrenimini sürdüren 344 öğrenciye uygulanmış yapılan çözümlenmeler sonucunda madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yeterli görülmeyen maddeler araçtan çıkartılarak araçtaki soru sayısı 40'a düşürülmüştür. Değerlendirme aracının son biçiminde yer alan 40 maddenin yüksek düzeyde ayırt edici olduğu ve iç tutarlılığı

Abstract

The purpose of this study is to develop a standardized, valid, and reliable measurement tool that can be used to assess students' receptive and productive collocational knowledge. In the process of developing the assessment tool, a total of 60 questions were prepared based on the theoretical and conceptual framework with a focus on two dimensions. The assessment tool was administered to 344 students in grades 5-8 of middle school, and after the analyses, items with inadequate difficulty and discriminative power were removed from the test, reducing the number of questions to 40. It was observed that the 40 items in the final form of the measurement

bağlı güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirme aracının alıcı boyutunda iki bileşenli maddeler üretici boyutunda ise boşluk doldurma türü maddeler yer almaktadır. Maddelere verilecek doğru yanıtlar "1", yanlış ve boş yanıtlar ise "0" puan olarak değerlendirilmelidir. Değerlendirme aracından alınacak puanın yüksek olması okuyucunun eşdizimlilik bilgisinin yüksek olduğunu gösterir.

tool were highly discriminative and exhibited a high level of internal consistency reliability. In the receptive dimension of the assessment tool, there are items with two components, while in the productive dimension, there are fill-in-the-blank type items. Correct answers to the items should be scored as "1," and incorrect or blank responses should be scored as "0." A high score on the assessment tool indicates a high level of collocational knowledge for the test-taker.

Giriş

Sözvarlığı anadili eğitiminin önemli bir bileşenidir. Çünkü sözvarlığı öğrencinin kendini daha etkin, akıcı bir biçimde dile getirebilmesine ve iletiyi anlamlandırabilmesine olanak tanır. Sözvarlığı alıcı ve üretici olmak üzere iki ulamdan oluşur (Nation, 2001). Alıcı sözvarlığı bireyin dinleme, okuma ve metni anlamlandırma sürecinde gerçekleştirmiş olduğu sözcüksel algılamaya dayanırken, üretici sözvarlığı konuşma ve yazma aracılığıyla metin üretme sürecinde yararlanılan sözcüklere gönderimde bulunur. Bu bağlamda alıcı sözvarlığı içerisinde üretici sözvarlığı, kısmen bilinen sözcükler, düşük sıklıktaki sözcükler ve etkin biçimde kullanılmayan sözcükler barındırır (Ülper ve Çetinkaya, 2023). Bireyin alıcı sözvarlığının gelişmesi, konuşuru olduğu dilin kendine özgü söz öbeklerini bilmesine dayanır. Bir dildeki söz öbeklerinin önemli bir bölümünü konuşurun günlük yaşamda sıklıkla kullanmış olduğu anlamsal yapılar oluşturur. Bu yapıların belirli bir bağlamda sıklıkla yan yana gelmesi sonucu sözcük öbeği eşdizimlilik özelliği kazanır. Eşdizimli yapılar bireyin alıcı ve üretici sözvarlığının öğeleridir ve dil kullanım düzeyinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Eşdizimlilik, dil kullanıcısının seçimi doğrultusunda anlamsal yapı oluşturmak amacıyla bir dizgede sıklıkla yan yana gelmiş en az iki sözcüğün birbirini gerektirmesi sonucu oluşan nedensizlik ve uzlaşsallık özelliği gösteren üretimsel yapılardır. Sinclair (1991), eşdizimliliği belirli bir kavramsal düzene sokmak amacıyla eşdizimli yapıların belirlenmesi sürecinde *açık seçim ilkesi* (open choice principle) ve *deyim ilkesi* (idiom principle) olmak üzere iki ilke öne sürer. “*Açık seçim ilkesi*, birliktelik oluşturan yapılardaki sözcüklerin belirlenmesinde kullanıcıya geniş bir seçim alanı sunar. Bu alandaki sınırlılık anlambilimsel ve dilbilgiseldir. *Deyim ilkesi*, kullanıcının seçim alanında yer alan benzer anlamdaki sözcüklerden hangilerini kullanabileceğini belirler. Deyim ilkesi sonucunda oluşturulan eşdizimli yapılar anlamsal açıdan birbirlerini tamamlaması dolayısıyla parçalanarak incelenmesi zordur.” (Sinclair, 1991, s. 110-111).

Eşdizimli yapılardaki seçim alanı genişliği ve yapıların anlamsal olarak birbirini tamamlaması durumu eşdizimliliğin alanyazında değişik yaklaşımlarla incelenmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda *sıklığa dayalı yaklaşım* (frequency based approach) ve *anlama dayalı yaklaşım* (significance based approach) olmak üzere iki ayrı yaklaşım doğmuştur.

Sıklığa dayalı yaklaşıma göre belirli bir uzaklıkta beklenenden daha sık ölçüde yan yana gelen sözcüksel yapılar eşdizimli olarak adlandırılır. Bu yaklaşıma göre bir sözcüğün tümcede yer alma durumu ilişkili olduğu sözcüğün yer almasına bağlı olarak niceliksel artış gösterir. Bunun sonucunda sıklığa bağlı olarak yan yana gelen iki sözcük arasında çağrışımsal bir ilişki oluşur. Sıklığa dayalı yaklaşıma göre bir sözcüğün eşdizimli olarak adlandırılması için aralarında anlamsal açıdan bir ilişki olması gerekmez (Sinclair, 1991; Halliday, 2004; Nesselhauf, 2005).

Sıklığa dayalı yaklaşımda gelişigüzel birliktelikleri eşdizimli yapılardan ayırmak amacıyla ilgili sözcük, düğüm (node) ve aralık (span) açısından incelenir. *Düğüm* tümcede eşdizimi araştırılan sözcüktür. *Aralık* ise düğümün her iki yanında yer alan ve düğümle ilişkili olduğu düşünülen sözcüksel birimin sayısal karşılığıdır. Bir yapının eşdizimli olarak tanımlanması için inceleme yapılması gereken en kullanışlı sözcük aralığı ± 4 olarak belirlenmiştir (Sinclair, 1991; Herbst, 1996).

Anlama dayalı yaklaşıma göre eşdizimli yapılar deyimleşme sürecinin bir aşamasıdır (Cruse, 1986). Bu yaklaşıma göre oluşturulan sözcüksel birleşimler değiştirim sınırlılıkları ve anlamsal açıklık durumlarına göre bir doğruda incelenir. Anlamsal açıklık sözcük birleşiminin ve birleşimi oluşturan sözcüklerin gerçek anlamda kullanıma durumlarını belirtir. Değiştirilebilirlik ise sözcük birleşimini oluşturan sözcüklerin yerini alabilecek farklı sözcüklerin sayısal değerini belirtir. Bu bakımdan anlama dayalı yaklaşımla, eşdizimli yapılar deyimlerden ve açık birleşimlerden ayırt edilebilir ve sınırlılıkları belirlenebilir (Doğan, 2015, 2016).

Çizim 1. *Sözcük birleşimlerinin deyimleşme süreci (Cowie, 1998, s.163)*

Açık birleşimler Sınırlı eşdizimler Değişmeceli deyimler Yalın deyimler

Açık birleşimler, sözcük birleşimini oluşturan öğelerin her ikisinin de gerçek anlamını koruduğu yapılardır. Açık birleşimleri oluşturan sözcükler özgürce başka sözcüklerle değiştirilebilir. Burada göz önünde bulundurulması gereken tek durum oluşturulan yapının anlamca uygun olmasıdır. Örneğin *içmek* sözcüğü sıvılarla eşdizimlik ilişkisi kurabilirken kek gibi yiyeceklerle eşdizimlik ilişkisi kuramaz (Doğan, 2015; Kumanlı, 2016).

Sınırlı eşdizimler, sözcüklerden birinin gerçek diğerinin değişmeceli (*figurative*) anlam içerdiği sözcük birleşimleridir. Bu yüzden sınırlı eşdizimler anlamsal olarak kısıtlı bir açıklık gösterir. Anlamın çoğunlukla bütünden çıkmasından dolayı sözcüklerin yerini başka sözcüklere bırakma durumu kısıtlıdır. Bu nedenle sınırlı eşdizimler sıklıkla bir arada kullanılan sözcük birleşimleridir (Nesselhauf 2005; Cowie, 2012; Doğan, 2016).

Değişmeceli deyimler, sözcüklerin değişmeceli anlamda kullanıldığı ancak bunun yanı sıra gerçek anlamlarını da korudukları sözcük birleşimleridir. Bu bakımdan anlamsal açıklıkları yalın deyimlere göre daha fazla ancak sınırlı eşdizimlere göre daha azdır (Kumanlı, 2016). Örneğin *havaya uçmak* birleşimi “çok sevinmek” anlamını belirtmekle birlikte sözcüklerin gerçek anlamlarından yola çıkarak “bir nesnenin yukarı doğru ilerlemesi” anlamı da çıkarılabilir. Bu nedenle bu yapılar deyimleşme sürecinin sondan bir önceki basamağında yer alır.

Yalın deyimler, anlamın kalıplaşmış ve sözcüklerin değiştirilmesinin olası olmadığı sözcük birleşimleridir. Bu yönleriyle sınırlı eşdizimlerden ve değişmeceli deyimlerden ayırım gösterirler

(Kumanlı, 2016). Örneğin *diş bilemek* birleşimi “çok öfkelenmek” anlamında kullanılırken sözcüklerin gerçek anlamına bakıldığında “dişlerin bilenmesi” eyleminin gerçekleşmediği açıktır. Bu durumun nedeni yalın deyimlerde birleşimi oluşturan sözcükler kendi anlamını yitirerek deyimsel bir anlam kazanır. Bu yüzden anlama ulaşmak için birimlerden yola çıkmak yerine yapının bütününü incelemek gerekir (Doğan, 2015).

Bu yaklaşımlar sonucunda eşdizimlerin bir dildeki görünümünü belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından eşdizimler, dilbilgisel ve sözcüksel olarak incelenmiştir. Dilbilgisel eşdizimlilik genellikle ad, önad ya da eylem gibi sözcüklerle ilgeç veya dilbilgisel ögenin birleşimi sonucu oluşur ve sekiz ulama ayrılır. Sözcüksel eşdizim ise genellikle ilgeç, eylemlik ya da yan tümce içermez. Sözcükler eşdizimsel yapı olarak ad, önad, eylem ve belirteçlerin birlikteliğinden oluşan eşdizimsel yapılar ve yedi ulamda tanımlanır (Benson, Benson ve Ilson, 2010). Sözü edilen ulamlar Çizelge 1 ve Çizelge 2’ de gösterilmiştir.

Çizelge 1. İngilizce Dilbilgisel Eşdizimsel Yapıların Sınıflandırılması
(Benson, Benson ve Ilson, 2010, s. xix-xxxiv).

Tür	Örnek
Ad + ilgeç	apathy towards (-e karşı ilgisizlik)
Ad + to + eylemlik	They felt a compulsion to do it (bunu yapmak zorunda hissettiler)
Ad + that + yan tümce	it was by chance that we met (şans eseri tanıştık).
İlgeç + ad	by accident (kazayla)
Önad + ilgeç	fond of children (çocuklara düşkün)
Önad + to + eylemlik	bound to happen (gerçekleşeceği belli olmak)
Önad + that + yan tümce	She was afraid that she would fail the examination (sınavda başarısız olmaktan korkuyordu)
Eylem deseni	began to speak (konuşmaya başladı), he kept talking (konuşmaya devam etti) vb.

Çizelge 2. İngilizce Sözcüksel Eşdizimsel Yapıların Sınıflandırılması
(Benson, Benson ve Ilson, 2010, s. xix-xxxiv).

Tür	Örnek
Eylem + ad /adıl/tamlama	reach a verdict (bir karara varmak)
Eylem + ad (Bir durumu geçersiz kılmak anlamına gelen bir eylem ve addan oluşur.)	break a code (şifreyi çözmek)
Önad + ad	a crushing defeat (ezici bir yenilgi)
Ad + eylem	blood circulate (kan dolaşımı)
Ad + of + ad	a colony of bees (arı sürüsü)
Belirteç + önad	strictly accurate (kesinlikle doğru)
Eylem + belirteç	affect deeply (derinden etkilemek)

Yapılan bu sınıflandırma incelendiğinde belirli kısımlarda Türkçeye uyum sağlamakla birlikte temelde İngilizce dil yapısına uygun olduğu görülür. Eşdizimsel yapıları Türkçede tanımlayan iki çalışma vardır (Özkan, 2011; Doğan, 2016). Özkan (2011) eşdizimsel yapıları altı ulamda tanımlamaktadır. Öte yandan Doğan (2016) ise eşdizimsel yapıları beş ulamda tanımlamaktadır. Bu çalışmada Türkçenin yapısına göre sözcüksel eşdizimsel yapılar Benson, Benson ve Ilson'un (2010) çalışmasından yönelimle şöyle sınıflandırılmıştır:

Çizelge 3. Türkçe Sözcüksel Eşdizimsel Yapıların Sınıflandırılması

Tür	Örnek
Önad + ad	Babacan tavır
Ad + eylem	Nasihat yollamak
Ad + ad	Salkım saçak
Belirteç + önad	Hayli sakın
Belirteç + eylem	Yeniden doğmak

Türkçe sözcüksel eşdizimsel yapılar Benson, Benson ve Ilson'un (2010) çalışmasından yönelimle yapılmıştır. Ancak, Türkçenin yapısal özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Örneğin; Benson, Benson ve Ilson'un (2010) sınıflandırmasında eylem+belirteç tanımlaması yer alırken Türkçenin yapısında belirteç+eylem bulunmaktadır.

Yabancı alanyazın incelendiğinde, öğrencilerin eşdizimlilik bilgisini değerlendirmeye yönelik araçların ve öğrencilerin eşdizimlilik bilgisini çeşitli açılardan inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Begagić, 2014; Talakoob ve Koosha, 2017; Barouni Ebrahimi, 2019; Jeensuk ve Sukying, 2021). Türkçe alanyazında ise öğrencilerin Türkçe alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisinin değerlendirilmesine yönelik araç olmadığı görülmektedir. Bu çalışmayla öğrencilerin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirmede kullanılabilecek ölçünleştirilmiş geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma deseni

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgilerini değerlendirmek amacıyla hazırlanan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Çalışma, tarama modeline uygun bir biçimde desenlenmiştir. Bir konu veya olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği, çoğunlukla daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Katılımcılar

Bu çalışma Ege bölgesindeki iki ayrı ilin merkez ve ilçelerinde bulunan ortaokulların 5-8. sınıflarında öğrenim gören toplam 344 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4. Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenci sayısı	Yüzde (%)
5	90	26,2
6	74	21,5
7	81	23,5
8	99	28,8
Toplam	344	100

Veri Toplama Aracının Geliştirilme Süreci

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde öncelikle konu ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır (Sinclair, 1991; Gitsaki, 1996; Herbst, 1996; Cowie, 1998; Nation, 2001; Nesselhauf, 2005; Benson, Benson ve Ilson, 2010; Gries, 2012). Ölçme aracı alıcı ve üretici olmak üzere iki boyutta tasarlanmıştır. İki boyutun hazırlanmasında da oluşturulacak sözcük öbekleri Aksan, Aksan, Mersinli ve Demirhan (2017) tarafından yayımlanan Türkçenin Sıklık Sözlüğü'ndeki ilk 5000'lik dilimdeki sözcüklerden seçilmiştir. Sözcüklerin ilk 5000 sıklık temel alınarak seçilmesinin nedeni öğrencinin düşük ve yüksek kullanım sıklığından oluşan eşdizimsel yapılara ilişkin bilgilerini belirleyebilmektir.

Ölçme aracının alıcı eşdizimlilik bilgisi boyutunda iki bileşenli maddelerden yararlanılmış ve her ulamdan 6 soru olmak üzere toplamda 30 soru oluşturulmuştur. Alanyazın incelendiğinde iki bileşenli maddelerin farklı eşdizimsel bilgiyi belirleme çalışmalarında kullanıldığı görülür (Han ve Lee, 2016; Lee, 2019; Lee ve Shin, 2021). İlgili çalışmaların sonuçları incelendiğinde iki bileşenli maddelerin eşdizimlilik bilgisini değerlendirmeye ilişkin güvenilir sonuçlar verdiği görülmüştür. Bu bağlamda alıcı eşdizimlilik bilgisini değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçme aracında hazırlama ve yanıtlama kolaylığı, birden fazla eşdizim ulamına yönelik değerlendirme olanağı sunması, çok sayıda madde kullanımına olanak sunması, puanlama kolaylığı gibi etkenlerden dolayı iki bileşenli madde görev biçiminden yararlanılmıştır. Üretici eşdizimlilik bilgisi boyutunda ise boşluk doldurma görev biçiminden yararlanılmış ve her ulamdan 6 olmak üzere toplamda 30 soru oluşturulmuştur.

Alanyazın incelendiğinde boşluk doldurma görev biçimine yönelik farklı uygulamaların yer aldığı görülür. Yapılan bazı çalışmalarda eşdizimsel yapıyı oluşturan sözcüklerin ilk harflerinin katılımcıya verildiği (González Fernández ve Schmitt, 2015; Alharthi, 2018; Forsberg Lundell,

Lindqvist ve Edmonds, 2018) bazı çalışmalarda eşdizimsel yapıyı oluşturan sözcüklerden birinin katılımcıya verildiği ve katılımcıdan diğer sözcüğü bulmasının istendiği görülmektedir (Voss, 2012; Han ve Lee, 2016; Lee, 2019). Yapılan bu çalışmada katılımcı kümesinin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak anadiline ilişkin kestirim becerilerini sınırlamak, hazırlanan ölçme aracının geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak amacıyla katılımcılara eşdizimsel yapıyı oluşturan sözcüklerden biri verilmiş katılımcılardan diğer sözcüğü bulmaları istenmiştir. Boşluk doldurma görev biçiminin kullanıldığı eşdizimlilik çalışmalarının sonuçları incelendiğinde boşluk doldurma görev biçiminin güvenilir sonuçlar verdiği görülmüştür (Voss, 2012; González Fernández ve Schmitt, 2015; Han ve Lee, 2016; Alharthi, 2018; Forsberg Lundell, Lindqvist ve Edmonds, 2018; Lee, 2019). Bu bağlamda üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracında öğrencilerin eşdizimsel yapıyı belirli bir bağlamdan yola çıkarak belirlemesine olanak tanımak ve öğrendikleri biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla boşluk doldurma görev biçiminden yararlanılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Madde ve test istatistiklerinin hesaplanması

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın madde ve test istatistiklerinin hesaplanmasında TAP (Test Analysis Program) programından yararlanılmıştır.

Geçerlik çalışmasına ilişkin çözümler

Kapsam Geçerliği

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın geliştirilmesi amacıyla her iki alt teste ilişkin belirtke tablosu hazırlanmıştır. Uamlara yönelik soru dağılımına ilişkin bilgiler Çizelge 5 ve Çizelge 6'da sunulmuştur.

Çizelge 5. Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı Madde Dağılımı

Eşdizimlilik Türü	Madde Numarası
Önad + ad	1,2,3,4,5,6
Ad + eylem	7,8,9,10,11,12
Ad + ad	13,14,15,16,17,18
Belirteç + önad	19,20,21,22,23,24
Belirteç + eylem	25,26,27,28,29,30

Çizelge 6. Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı Madde Dağılımı

Eşdizimlik Türü	Madde Numarası
Önad + ad	1,2,3,4,5,6
Ad + eylem	7,8,9,10,11,12
Ad + ad	13,14,15,16,17,18
Belirteç + önad	19,20,21,22,23,24
Belirteç + eylem	25,26,27,28,29,30

Ayırt Edicilik Geçerliliği

Ayırt edicilik geçerliliği çözümlemesi için %27'lik alt-üst grup yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntemde testten alınan toplam puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralanır. Yüksek puan alan %27'lik grup üst grup, düşük puan alan %27'lik grup ise alt grup olarak belirlenir. Üst ve alt grubun testin her bir maddesinden aldığı puan ortalamalarının karşılaştırılması ve bu puanlar arasında üst grup lehine anlamlı farkın olması ayırt edicilik geçerliliği hakkında bilgi verir. Alt ve üst grupların puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenir (Tavşancıl, 2010). Ayırt edicilik geçerliliğinin test edilmesinde ise SPSS 24.0 programından yararlanılmıştır.

Güvenirlilik Çalışmasına İlişkin Çözümler

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın güvenirliğine ilişkin kanıt ortaya koymak amacıyla KR-20 güvenirlik katsayısı her iki alt test için de hesaplanmıştır ve TAP (Test Analysis Program) programından yararlanılmıştır.

BULGULAR

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın geliştirilme sürecinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Madde İstatistiklerinin Kestirilmesi ve Madde Seçilmesi

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'ndaki maddelerin güçlük ve ayırt edicilik indeksleri Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7. Maddelere İlişkin Güçlük ve Ayırt Edicilik İndeksleri

Eşdizimlik Türü	Madde Numarası	Alıcı Eşdizimlilik		Üretici Eşdizimlilik	
		Madde güçlük indeksi	Madde ayırtıcılık indeksi	Madde güçlük indeksi	Madde ayırtıcılık indeksi
Önad + ad	1	0.91	0.23	0.04	0.06
	2	0.63	0.48	0.48	0.75
	3	0.87	0.24	0.69	0.63
	4	0.80	0.43	0.66	0.47
	5	0.58	0.38	0.50	0.12
	6	0.82	0.30	0.47	0.34
Ad + eylem	7	0.87	0.28	0.70	0.59
	8	0.81	0.36	0.77	0.50
	9	0.50	0.69	0.24	0.41
	10	0.67	0.58	0.35	0.59
	11	0.63	0.37	0.78	0.39
	12	0.78	0.51	0.35	0.60
Ad + ad	13	0.56	0.46	0.72	0.59
	14	0.73	0.38	0.43	0.46
	15	0.69	0.35	0.90	0.29
	16	0.64	0.47	0.49	0.49
	17	0.97	0.13	0.88	0.26
	18	0.55	0.31	0.57	0.50
Belirteç + önad	19	0.92	0.13	0.81	0.32
	20	0.57	0.50	0.72	0.41
	21	0.72	0.51	0.81	0.21
	22	0.90	0.23	0.69	0.38
	23	0.65	0.39	0.86	0.34
	24	0.81	0.31	0.87	0.24
Belirteç + eylem	25	0.66	0.09	0.33	0.52
	26	0.59	0.53	0.75	0.43
	27	0.60	0.56	0.26	0.34
	28	0.94	0.16	0.48	0.82
	29	0.81	0.31	0.67	0.43
	30	0.51	0.61	0.88	0.29

Madde ayırt edicilik indeksi 0.40 ve üstü olan maddeler, maddede sorgulanan bilgi ya da beceriye iye olanla olmayanı yüksek düzeyde ayırt edebilen maddelerdir. Madde ayırt edicilik indeksi 0.30- 0.39 arasında olan maddeler teste doğrudan ya da çok küçük düzeltmelerle alınabilen, 0.20-0.29 arasında olan maddeler ise zorunlu durumlarda kullanılması ve kullanılacaksa da ke-

sinlikle düzeltilmesi gereken maddelerdir. Madde ayırt edicilik indeksi 0.19 ve daha küçük maddelerde testten çıkarılması gereken maddelerdir (Turgut, 1997; Tekin, 2004). Bu nedenle Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde madde ayırt edicilik indeksi 0.30'un altında olan sekiz madde (1, 3, 7, 17, 19, 22, 25 ve 28. maddeler) testten çıkarılmıştır. Ayrıca alt testlerin her bir eşdizimlilik türü aynı oranda ağırlıklandırıldığı için eşdizimlilik türlerinin her birinde dörder madde olmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla "ad+eylem" eşdizimlilik türünde yer alan sekizinci madde, diğer maddelere göre ayırt ediciliği daha düşük ve daha kolay olduğu için testten çıkarılmıştır. "Ad+ad" eşdizimlilik türünde yer alan "Puslu Ses" biçimindeki 14. madde ise hem öğrenciler için daha kolay hem de ayırt edicilik açısından "Kasap Kıyma" maddesine yakın olmasından dolayı testten çıkarılmıştır.

Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde ise madde ayırt edicilik indeksi 0.30'un altında olan yedi madde (1, 5, 15, 17, 21, 24 ve 30. maddeler) testten çıkarılmıştır. Aynı şekilde her bir eşdizimlilik türünün aynı oranda ağırlıklandırılmasından dolayı eşdizimlilik türlerinde dörder madde olmasına karar verilmiştir. Bu nedenle "ad+eylem" eşdizimlilik türünde yer alan dokuzuncu madde diğer maddelere göre daha zor, 11. madde de diğer maddelere göre ayırt ediciliği daha düşük ve daha kolay olduğu için testten çıkarılmıştır. "Belirteç+eylem" eşdizimlilik türünde yer alan 27. madde ise diğer maddelere göre ayırt ediciliği daha düşük ve daha zor olduğundan testten çıkarılmıştır.

Maddeler seçildikten sonra Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın son formunda her bir alt testte 20 olmak üzere 40 madde bulunmaktadır. Son forma ilişkin bulgular Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 8. Son Teste İlişkin Bulgular

AAIt test	Eşdizimlik Türü	\bar{X}	Sx	Çarpıklık	Basıklık	Ortalama Madde güçlük katsayısı	Ortalama Madde ayırt edicilik indeksi
Alıcı	Önad + ad	2,864	1,021	-0,548	-0,608	0.708	0.398
	Ad + eylem	2,580	1,149	-0,422	-0,637	0.645	0.538
	Ad + ad	2,446	1,085	-0,396	-0,551	0.610	0.398
	Belirteç + önad	2,742	1,006	-0,344	-0,810	0.688	0.428
	Belirteç + eylem	2,507	1,139	-0,220	-0,937	0.628	0.503
	Toplam	13.139	3.97	-0.369	-0.709	0.656	0.448
Üretici	Önad + ad	2,302	1,215	-0,322	-0,851	0.575	0.548
	Ad + eylem	2,174	1,219	-0,143	-0,789	0.543	0.570
	Ad + ad	2,206	1,198	-0,199	-0,819	0.553	0.510
	Belirteç + önad	3,256	1,001	-1,303	0,918	0.770	0.363
	Belirteç + eylem	2,648	1,369	-0,725	-0,737	0.558	0.550
	Toplam	12,587	4,263	-0,553	-0,344	0.600	0.508
Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgilendirme		25,712	6,674	-0,342	-0,682	0.628	0.478

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın 20 maddelik Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nden alınan puanların ortalaması 20 puan üzerinden 13.139'dur. Alt testin madde güçlük katsayılarının ortalaması 0.656, madde ayırt edicilik indeksi ortalaması 0.448'dir. Eşdizimlilik türlerinin madde güçlük katsayılarının ortalaması 0.610 ile 0.708 arasında değişmektedir. Bu bulgulara göre en kolay eşdizimlilik türü "önad+ad"dır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde hem alt testten hem de eşdizimlilik türlerinin hepsinden alınan puanların sola çarpık ve basık bir dağılıma iye olduğu görülmektedir. Tüm bulgular hem alt testin tamamının hem de tüm eşdizimlilik türlerinin kolay güçlükte olduğunu ve alt testin ortalama madde ayırtıcılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın 20 maddelik Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nden alınan puanların ortalaması 20 puan üzerinden 12.587'dir. Alt testin madde güçlük katsayılarının ortalaması 0.600, madde ayırt edicilik indeksi ortalaması 0.508'dir. Eşdizimlilik türlerinin madde güçlük katsayılarının ortalaması 0.543 ile 0.770 arasında değişmektedir. Bu bulgulara göre en kolay eşdizimlilik türü "belirteç+önad"dır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde hem alt testten hem de eşdizimlilik türlerinin hepsinden alınan puanların sola çarpık ve basık bir dağılıma iye olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular hem alt testin tamamının hem de tüm eşdizimlilik türlerinin kolay güçlükte olduğunu ve alt testin ortalama madde ayırtıcılığının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın 40 maddelik son formundan alınan puanların ortalaması 40 puan üzerinden 25.712'dir. Son testin madde güçlük katsayılarının ortalaması 0.628, madde ayırt edicilik indeksi ortalaması 0.478'dir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde testten alınan puanların sola çarpık ve basık bir dağılıma iye olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre testin ortalama madde ayırıcılığının yüksek ve kolay bir test olduğu görülmektedir.

Geçerlik

Ayırt Edicilik Geçerliği Bulguları

Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi ile Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nin ayırt edicilik geçerliği bulgularına ilişkin kanıtlar ortaya koymak amacıyla üst ve alt grubun her bir maddeye ilişkin puan ortalamaları arasındaki fark bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular ayrı çizelgelerde aşağıda verilmiştir.

Çizelge 9. Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde Üst Grupla Alt Grup Puanlarının Karşılaştırılması

Madde numarası	Üst grup (n=93)		Alt grup (n=93)		t	P
	\bar{X}	Sx	\bar{X}	Sx		
M2	0,80	0,41	0,27	0,45	-8,433	.000*
M4	0,97	0,18	0,54	0,50	-7,799	.000*
M5	0,87	0,34	0,43	0,50	-7,072	.000*
M6	0,96	0,20	0,69	0,47	-5,098	.000*
M9	0,92	0,27	0,13	0,34	-17,891	.000*
M10	0,96	0,20	0,34	0,48	-11,380	.000*
M11	0,84	0,37	0,39	0,49	-7,097	.000*
M12	1,00	0,00	0,44	0,50	-10,802	.000*
M13	0,83	0,38	0,30	0,46	-8,507	.000*
M15	0,82	0,39	0,43	0,50	-5,911	.000*
M16	0,82	0,39	0,34	0,48	-7,410	.000*
M18	0,76	0,43	0,37	0,48	-5,941	.000*
M20	0,83	0,38	0,31	0,47	-8,285	.000*
M21	0,96	0,20	0,48	0,50	-8,414	.000*
M23	0,85	0,36	0,41	0,49	-6,956	.000*
M24	0,98	0,15	0,61	0,49	-6,900	.000*
M26	0,92	0,27	0,31	0,47	-11,028	.000*
M27	0,94	0,25	0,28	0,45	-12,297	.000*
M29	0,92	0,27	0,63	0,48	-5,071	.000*
M30	0,85	0,36	0,19	0,40	-11,806	.000*

*p<0.01

Çizelge 9 incelendiğinde, Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde yer alan maddelerin her birinden üst grubun aldığı puanların ortalamasının alt grubun puanların ortalamasından daha yüksek olduğu ve t değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir ($p < 0.01$).

Çizelge 10. Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde Üst Gruba Alt Grup Puanlarının Karşılaştırılması

Madde numarası	Üst grup (n=93)		Alt grup (n=93)		t	P
	\bar{X}	Sx	\bar{X}	Sx		
M2	0,90	0,30	0,08	0,27	-20,042	.000*
M3	0,92	0,27	0,35	0,48	-10,004	.000*
M4	0,97	0,18	0,46	0,50	-9,164	.000*
M6	0,61	0,49	0,24	0,43	-5,584	.000*
M7	0,98	0,15	0,37	0,48	-11,688	.000*
M8	0,97	0,18	0,44	0,50	-9,590	.000*
M10	0,80	0,41	0,13	0,34	-12,195	.000*
M12	0,66	0,48	0,08	0,27	-10,249	.000*
M13	0,98	0,15	0,41	0,49	-10,665	.000*
M14	0,59	0,49	0,17	0,38	-6,490	.000*
M16	0,74	0,44	0,22	0,41	-8,420	.000*
M18	0,78	0,41	0,25	0,43	-8,656	.000*
M19	0,96	0,20	0,60	0,49	-6,424	.000*
M20	0,92	0,27	0,51	0,50	-7,115	.000*
M22	0,83	0,38	0,53	0,50	-4,614	.000*
M23	0,96	0,20	0,63	0,48	-5,921	.000*
M25	0,52	0,50	0,16	0,37	-5,485	.000*
M26	0,95	0,23	0,43	0,50	-9,099	.000*
M28	0,88	0,32	0,02	0,15	-23,306	.000*
M29	0,87	0,34	0,39	0,49	-7,849	.000*

* $p < 0.01$

Çizelge 10 incelendiğinde, Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi'nde yer alan maddelerin her birinde üst grubun aldığı puanların ortalamasının alt grubun puanların ortalamasından daha yüksek olduğu ve t değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir ($p < 0.01$). Elde edilen bulgular, Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nda yer alan 40 maddenin her birinin anlamlı düzeyde ayırt edici olduğunu ortaya koymaktadır.

Güvenirlilik

Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı'nın güvenirliliğine ilişkin kanıt ortaya koymak amacıyla KR-20 güvenirlilik katsayısı hem her iki alt test hem de testin tamamı için hesap-

lanmıştır. Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi için KR 20 güvenilirlik katsayısı 0.766, Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Alt Testi için KR 20 güvenilirlik katsayısı 0.747 ve testin tamamı için ise 0.805 olarak hesaplanmıştır. KR-20 güvenilirlik katsayısının 0,70 ve üzeri olması testin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu ve maddelerin ölçülen özelliği birbirini ile uyumlu ölçtüğünü ortaya koymaktadır (Büyüköztürk, 2012).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgilerini değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir araç geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada kuramsal çerçeveden yönelimle alıcı eşdizimlilik bilgisi için 30, üretici eşdizimlilik bilgisi için 30 soru olmak üzere toplamda 60 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan taslakta sözcüksel eşdizim odak alınarak önad+ad, ad+eylem, ad+ad, belirteç+önad, belirteç+eylem eşdizimlilik türlerinin her birinden altı soru hazırlanmıştır. Değerlendirme aracı ortaokul beş, altı, yedi ve sekizinci sınıfta öğrenimini sürdüren toplamda 344 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan çözümlenmeler sonucunda madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yeterli olmayan sorular değerlendirme aracından çıkartılmıştır. Bunun sonucunda madde sayısı alıcı eşdizimlilik bilgisi için 20, üretici eşdizimlilik bilgisi için 20 olmak üzere toplam 40 olarak belirlenmiştir. Değerlendirme aracının en son biçiminde yer alan 40 maddenin yüksek düzeyde ayırt edici olduğu ve iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirme aracının alıcı boyutunda yer alan iki bileşenli maddelerde ve üretici boyutunda yer alan boşluk doldurma türü maddelerde her doğru yanıt için elde edilecek puan "1" yanlış ve boş bırakılan maddelerden elde edilecek puan "0"dır. Değerlendirme aracından alınacak yüksek puanlar katılımcının alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisinin yüksek olduğunu gösterir.

Sözcük öğrenim sürecinin bir katılımcısı olan herkes benzer yeterlik düzeylerine ve öğrenme amaçlarına iye olmayabilir. Bu sürecin verimli olmasını ve istenen çıktıları üretmesini sağlamada öğrencilerin durumlarının ne olduğunun ve buna bağlı olarak da nelere gereksinimlerinin olduğunun saptanması atılacak ilk adım olarak belirlenmelidir. Böylelikle öğrencileri bilişsel ve duyuşsal açıdan yeterince tanıyarak gerek öğretilcek sözcüklerin gerekse kullanılacak *izlemlerin* (strategy) belirlenmesi daha doğru bir biçimde gerçekleştirilebilir (Ülper, 2023). Bu çalışmada geliştirilen alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracıyla öğrencilerin gereksinimleri belirlenerek ilk adım atılabilir. Daha sonra bu konuda verilecek eğitimin tasarlanması adımına geçilebilir.

Eşdizimsel yapıların eğitim ortamlarında öğrencilere kazandırılması son derece önemlidir. Öğrencilerin sözlü ya da yazılı üretimleri incelendiğinde eşdizimsel kullanımların oldukça sınırlı olduğu görülür. Bu durum öğrencilerin kurdukları tümcelerin uzun olmasına ve üretmiş oldukları

metinlerde sözcüksel ve dilbilgisel yanlışları sıklıkla yinelemelerine neden olur (Hill, 2000). Bu durumun giderilmesi için eşdizimsel yapıların bireye kazandırılması gerekir. Eşdizimli yapıların kendiliğinden kazanılmamasının temel nedeni bu yapıların dilde kavramsallaşmış bir biçimde bulunması ve nedensizlik özelliği göstermesidir. Dolayısıyla gerek anadili gerekse yabancı dil öğretiminde bireyin daha önceden görmediği yapıya yönelik akıl yürütmesi ya da yapıyı bilmesi olası değildir. Özellikle yabancı dil öğretiminde öğrencinin karşılaşmış olduğu eşdizimsel yapının kendi dilinde farklı bir birliktelikle sağlanıyor olması bireyin dil öğrenimini oldukça zorlaştırır (Herbst, 1996; Benson, Benson ve Ilson, 2010).

Eşdizimsel bilginin öğrenciye kazandırılması durumunda öğrencilerin temel dil becerilerinde gelişim göstermesi, yazılı ve sözlü iletişimde daha yetkin bir duruma gelmesi beklenir (Granger, 1998; Nesselhauf, 2005). Bireylerin sözcüklerin bir dizgede nasıl yan yana geldiğini bilmesi dili doğru ve akıcı kullanması açısından oldukça önemlidir. Nesselhauf'un (2005) yapmış olduğu çalışmanın sonuçları, eşdizimsel yapılara yönelik öğretimin bireyin yaratıcı dil gelişimini desteklediği, sözlü ve yazılı anlatımda bireye akıcılık kazandırdığı, anlama becerilerini artırdığı yönündedir. Öte yandan McKeown ve Radev'in (2000) çalışmasının sonuçları da eşdizimli yapıların tümünün bağlamını daha açık duruma getirerek anlama ulaşımadaki belirsizliği ortadan kaldırdığı yönündedir.

Eşdizimli yapıların öğretilmesi sürecinde öğretmenlerden beklenen öğrencilerinde eşdizimli yapılar üzerinde bilinç oluşturması ve gündelik yaşamdaki kullanımlara uygun okuma metinleriyle öğrencileri buluşturarak bu durumu desteklemeleridir. Eşdizime yönelik öğrencide bilinç oluşması öğrencinin girdiyi alımlamasını ve öğrenme ürününe dönüştürmesini sağlar. Bunu sağlamanın bir yolu olarak ilk aşamada tümdengelim ve tümevarım yöntemlerini kullanmak öğretmen için yararlı olacaktır. Öğretmenin eşdizimin tanımını yapması örnekler vermesi ve bunlara uygun etkinlik ve alıştırmalarla öğrencilerinin ön bilgi eksikliklerini gidermesi öğretim sürecinin önemli bir parçasıdır (McLaughlin, 1990; Lewis, 2000; McCarthy, O'Keefe'e ve Walsh, 2010). Öğretmenler eşdizimlerin öğretimi sürecinde sınırlı ders süresini göz önünde bulundurarak öğrencilerin gündelik yaşamda sıklıkla karşılaştığı eşdizimlere önem vermelidir. Bunu sağlamak amacıyla ders kitaplarındaki okuma metinlerinin yanı sıra gazete ve dergi gibi gündelik yaşamla daha yakın ilişki kuran ders araçlarının öğretim sürecinde kullanılması gerekir (Meara, 1997; Nation, 2001).

ETİK BEYAN

Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 24.04.2023 tarihli 68282350/2023/09 sayılı karar ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., & Demirhan, U. U. (2016). *A frequency dictionary of Turkish*. Taylor & Francis.
- Alharthi, T. (2018). Minding the gap in vocabulary knowledge: Incidental focus on collocation through reading. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 9(2), 3–22.
- Barouni Ebrahimi, A. (2019). *Measuring productive collocational knowledge of the most frequent words*. *International Journal of Applied Linguistics*, 29(1), 1–14.
- Begagić, M. (2014). English language students' productive and receptive knowledge of collocations. *ExELL (Explorations in English Language and Linguistics)*, 2, 46–67.
- Benson, M., Benson, E., & Ilson, R. (2010). *The BBI dictionary of English word combinations*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, analysis, and applications*. Oxford: Clarendon Press.
- Cowie, A.P. (2012). Dictionaries, language learning and phraseology. *International Journal of Lexicography*, 25(4), 386–392.
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical semantics*. Cambridge University Press.
- Doğan, N. (2015). Türkçe sözlükte fiisel eşdizimlilik. *Gazi Türkiyat*, 17, 67–84.
- Doğan, N. (2016). *Türkiye Türkçesinde fillerin eşdizimleri*. Ankara: Yayınevi Yay.
- Forsberg Lundell, F., Lindqvist, C., & Edmonds, A. (2018). Productive collocation knowledge at advanced CEFR levels: Evidence from the development of a test for advanced L2 French. *Canadian Modern Language Review*, 74(4), 627–649.
- Gitsaki, C. (1996). *The development of esl collocational knowledge enrichment*. (Unpublished doctoral thesis). The University of Queensland.
- González Fernández, B., & Schmitt, N. (2015). How much collocation knowledge do L2 learners have? The effects of frequency and amount of exposure. *ITL-International Journal of Applied Linguistics*, 166(1), 94–126.
- Granger, S. (1998). Prefabricated patterns in advanced EFL writing: Collocations and lexical phrases. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, analysis and applications* (pp. 145–160). Oxford: Clarendon Press.

- Gries, S. Th. (2012). Collocations. In P. Robinson (Ed.), *The Routledge Encyclopedia of second language acquisition* (pp. 92–95). London & New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Halliday, M. A. K. (2004). Lexicology. In M. A. K. Halliday, W. Teubert, C. Yallop, & A. Cermakova (Eds.), *Lexicology and corpus linguistics* (pp. 1–22). London: Continuum.
- Han, S., & Lee, Y. W. (2016). Developing a collocation test for Korean EFL learners: Test validation and item format effect. *Korean Journal of English Language and Linguistics* 16(2), 221–243.
- Herbst, T. (1996). What are collocations: Sandy beaches or false teeth? *English Studies*, 77(4), 379–393.
- Hill, J. (2000). Revising priorities: From grammatical failure to collocational success. In M. Lewis (Ed.), *Teaching collocation* (pp. 47–69). London: Language Teaching Publications.
- Jeensuk, S. & Sukying, A. (2021). An investigation of high school EFL learners' knowledge of English collocations. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 8(1), 90–106.
- Kıran, Z. (2002). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin.
- Kumanlı, M. S. (2016). Türkçe sözlük'te eşdizimliliklerin gösterilişi. *Gazi Türkiyat*, 18, 195–204.
- Lee, S. N. (2019). *Examining the underlying constructs of L2 lexical collocation knowledge*. (Unpublished doctoral dissertation). Indiana University Department of Second Language Studies, India.
- Lee, S., & Shin, S. Y. (2021). Towards improved assessment of L2 collocation knowledge. *Language Assessment Quarterly*, 18(4), 419–445.
- Lewis, M. (2000). *Teaching collocation: Further developments in the lexical approach*. London: Language Teaching Publications.
- McCarthy, M., O'Keefe, A., & Walsh, S. (2010). *Vocabulary matrix: Understanding, learning, teaching*. Heinle: Cengage Learning.
- McKeown, K. R., & Radev, D. R. (2000). Collocations. In R. Dale, H. Moisl, & H. Somers (Eds.), *A handbook of natural language processing* (pp. 507–524). New York: Marcel Dekker.
- McLaughlin, B. (1990). Conscious versus unconscious learning. *TESOL Quarterly*, 2(1), 617–631.
- Meara, P. (1997). Models of vocabulary acquisition. In N. Schmitt, & M. McCarthy (Eds.), *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy* (pp. 109–121). Cambridge: Cambridge University Press.

- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nesselhauf, N. (2005). *Collocations in a learner corpus*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Özkan, B. (2011). *Türkiye Türkçesinde belirteçlerle fiillerin birlikte kullanılması ve eş dizimlilikleri*. Ankara: TDK Yay.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Talakoob, F. & Koosha, M. (2017). Productive and receptive collocational knowledge of Iranian EFL learners at different proficiency levels. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 6(7), 11–16.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Turgut, M. F. (1997). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Ülper, H. (2023). *Sözcük ve öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ülper, H., & Çetinkaya, G. (2023). Yabancı dil ve anadili olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin alıcı sözcüklerini üretici olarak kullanabilmelerine ilişkin görüşler. M. Kalelioğlu ve B. Çanakpınar (Ed.), *İçinde, 21. yüzyılda disiplinlerarasılık ve uygulama biçimleri* (s. 296–312). İzmir: Papatya Bilim.
- Voss, E. (2012). *A validity argument for score meaning of a computer-based ESL academic collocational ability test based on a corpus-driven approach to test design*. (Unpublished doctoral dissertation). Iowa State University Applied Linguistics and Technology, Iowa.

Ek: Değerlendirme Aracı

Alıcı Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı

Aşağıdaki öbekleri birlikte kullanılıp kullanılmama durumuna göre inceleyiniz kullanılıyorsa Evet'i kullanılmıyorsa Hayır'ı işaretleyiniz.

2) Babacan tavır

Evet*

Hayır

4) Uçsuz bucaksız

Evet*

Hayır

5) Çelişkili hava

Evet

Hayır*

6) Güneşli kapı

Evet

Hayır*

9) Nasihat yollamak

Evet

Hayır*

10) Rağbet görmek

Evet*

Hayır

11)Argüman dağıtmak

Evet

Hayır*

12)Seferberlik satmak

Evet

Hayır*

13) Salkım saçak

Evet*

Hayır

15) Branş dağılımı

Evet*

Hayır

16) Kabin öğretmeni

Evet

Hayır*

18)Kasap kıyma

Evet

Hayır*

20) Düpedüz soğuk

Evet

Hayır*

21) Salt doğru

Evet*

Hayır

23) Görece politik

Evet

Hayır*

24) Hayli sakin

Evet*

Hayır

26) Doğuştan gitmek

Evet

Hayır*

27) Gitgide gülmek

Evet

Hayır*

29) Yeniden doğmak

Evet*

Hayır

30) Zamanla hesaplamak

Evet

Hayır*

Üretici Eşdizimlilik Bilgisini Değerlendirme Aracı

Aşağıdaki tümcelerde yer alan boşlukları uygun öbeklerle doldurunuz.

- 2) Başarılı olduğunu gördüğünde ne kadar isabetli ...karar..... verdiği bir kez daha anladı.
- 3) Polislerden kaçan hırsız kuytu ...köşe..... saklanıyordu.
- 4) Arkadaşlarının ona yaptığı iyilikten sonra vefaborcu..... ödemek için elinden geleni yapıyordu.
- 6) Kurmuş olduğu pembe.....düş..... onu oldukça mutlu ediyordu.
- 7)Hiçkırık.... tuttuğu zaman su içmek ya da birinin sizi korkutması geçmesine yardımcı olabilir.
- 8) Evcil hayvanını kaybettiği zaman uzun süreyas..... tuttu.
- 10) Maaşını aldığı zaman arkadaşıyla birlikte restorana gidip kendilerineziyafet.....çektiler.
- 12) Ağrıyakmak..... günümüzde insanın üzüntüsünü göstermek için sıklıkla başvurduğu bir yoldur.
- 13) Müşteriler huzursuzluk çıkaran bir kişiyiyaka..... paça dışarı attı.
- 14) Köyüne gittiği zaman çayırçimen..... gezerek dolaşmak istedi.
- 16) Ona olan borcunu ödemediği için ondanköşe..... bucak kaçıyor.
- 18) Yaptığı hatanın farkına varmak yerine halayalan..... yanlış konuşmaya devam ediyordu.
- 19) Avukat duruşmada kendi anlattıklarının tamamıyladoğru..... olduğunu söyledi.
- 20) Kendisine küsen arkadaşıyla barışınca haylimutlu..... oldu.
- 22) Bu zor görevin gayetgüzel..... üstesinden geldi.
- 23) Polis hırsızın söylediklerinin düpedüzyalan..... olduğunu anladı.
- 25) Sorunun doğru yanıtını söylemek için arkadaşından daha erkendavrandı...
- 26) İnsanlar birbirlerini daha yakındantanımak..... için sohbet etme ihtiyacı hissederler.
- 28) Öğretmen öğrencilerine vermiş olduğu ödevleri kontrol ederken her birini derinlemesineinceledi.....
- 29) Uzun zamandır görmediği arkadaşıyla buluşunca onasımsıkı..... sarıldı.

Anahtar Sözcükler

Yan tümce; sebep yan tümcesi; adıl uyum; ana tümce ve yan tümce dizilişi

Keywords

Subordinate clause; causal clause; nominal agreement; order of subordinate clause and main clause

Uysal, H. (2023). Tarihi Türk dillerinde ortaç + (iyelik) + üçün/için ile kurulan sebep yantümceleri. *Dil Dergisi*, 174 (2). 45-59.

TARİHİ TÜRK DİLLERİNDE ORTAÇ + (İYELİK) +ÜÇÜN / İÇİN İLE KURULAN SEBEP YAN TÜMCELERİ

CAUSAL CLAUSES FORMED WITH PARTICIPLE + (POSSESSIVE) +ÜÇÜN / İÇİN IN HISTORICAL TURKIC LANGUAGES

• Hülya UYSAL

Dr. Öğr. Üyesi., Avrasya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hulyauysal26@gmail.com

Öz

Alanyazında yan tümceler başlığı altında yer verilen altbaşlıklardan biri de sebep yan tümceleridir. Sebep anlatan yan tümceler, belirteç yan tümceleridir. Sebep anlamını alıcıya aktarma yollarından biri de bitimsiz eylem ile kurulan yan tümcelere başvurmadır.

Bu çalışmada tarihi Türk dillerinde ortaç + (iyelik) + üçün / için ile kurulmuş sebep yan tümceleri, başka bir deyişle tarihi Türk dillerindeki bitimsiz (non-finite) sebep yan tümceleri ele alınacaktır. Çalışmada şu soruların cevapları aranmaktadır: a) Ortaç + üçün / için ile oluşturulan sebep yan tümcelerinde adıl uyum var mı yok mu? b) Tarihi Türk dillerinde yer alan sebep yan tümcelerinde biçim-sözdizimsel (morpho-syntactic) açıdan değişimler var mı? c) Ana tümce ve yan tümce dizilişi nasıldır? d) Morfolojik açıdan yan tümcenin öznesi nasıldır? e) Ardışık sebep yan tümcelerinin kullanımı nasıldır? Bu sorulara cevap bulmak amacıyla Orhon Yazıtları, İyi ve Kötü Prens Öyküsü, Kutadgu Bilig, Kısas-ı Enbiya, Kışaşü'l-Enbiyâ ve Münebbihü'r-Râkîdîn adlı eserlerden örnekler taranmıştır.

Abstract

In the literature, one of the subtitles given place under the title of subordinate clauses is causal clause. Causal clauses are adverbial clauses. One of the ways to transmit the causal meaning to the receiver is to use clauses formed with non-finite verb.

In this study, causal clauses which are formed with participle + (possessive) + üçün / için in historical Turkic languages, in other words nonfinite causal clauses will be discussed. In the study, the answers of these questions are searched: a) Is there nominal agreement in causal clauses formed with participle + üçün / için? b) Are there morpho-syntactic changes in causal clauses in historical Turkic languages? c) How is the order of main clauses and subordinate clauses? d) How is the subject of subordinate clauses in terms of morphology? e) How is the usage of consecutive causal clauses? In order to find answer to these questions examples, have been scanned from Orhon Yazıtları, İyi ve Kötü Prens Öyküsü, Kutadgu Bilig, Kısas-ı Enbiya, Kışaşü'l-Enbiyâ and Münebbihü'r-Râkîdîn.

1. GİRİŞ

Bireyler, dili iletişim kurmak amacıyla yazılı ya da sözlü olarak kullanırlar. Bilindiği üzere dil durmadan değişen canlı bir varlıktır. Ayrıca her dilin kendine özgü bir dilbilgisel yapısı bulunmaktadır.

Dilbilgisi sesbilim, anlambilim ve sözdizim bileşenlerinden / düzlemlerinden oluşmaktadır. Söz konusu bileşenler birbirleri ile bağlantılıdır. Bu bağlantı bileşenlerin aralarında bir diziliş ilişkisi taşıdığı anlamında algılanmalıdır. Sözdizim dilbilgisinin temel bileşeni olma özelliği taşımaktadır (Uzun, 2000: 12). Sözdizimi alanı neyi araştırır? Bu sorunun cevabı alanda sıklıkla başvurulan sözlükte şu şekilde verilmiştir:

“**sözdizim** (*syntax*) *genel* Tümce yapısını araştıran dilbilim dalı. Tümce içindeki sözcük ve yapısal diğer birimler birbirleri ile aynı düzeyde ilişki içinde değildir; bu yapısal birimler birbirleri ile daha yakından ilişki içinde oldukları öbekler oluşturur. Sözdizim, tümce yapısındaki bu altulamaların niteliğini, öbek yapısındaki sözcük ve birimlerin arasındaki ilişkiyi ve bunların sıralanması ile ilgili kuralları içeren dilbilgisi bileşenidir.” (İmer ve diğ., 2011: 230). İmer’in söylediklerine ek olarak öbek yapı, sözcük dizilişi, tümce, yan tümce, üye yapısı, tümcenin öğeleri, uyum, durum, dönüşümler (silme, ekleme...) gibi konuların sözdizim alanının sınırları içerisinde yer aldığı belirtilebilir.

Dilin üretici bileşeni olarak adlandırılan sözdizim alanının temel terimlerinden biri olan tümce evrensel olarak 3 farklı görünüm sunmaktadır: Yalın tümce (*Müjgan kitabı bitirdi*=bir bağımsız tümce), birleşik tümce (*Müjgan kitabı bitirdi ve Hasan onu kutladı*=bağlaç ile birbirine bağlanmış, eş dizimli iki bağımsız tümce), karmaşık tümce (*Hasan Müjgan’ın kitabı bitirdiğini öğrendi*=alt sıralamalı yan tümce ve bağımsız ana tümce) (Turan, 2012: 180). Bu çalışmanın içeriğine bağlı olarak ilk önce *karmaşık tümce* terimini tanımlamak yerinde olacaktır.

Karmaşık tümce, içerisinde en az bir yan tümce ve bir ana tümce barındıran dilbilgisel yapıdır (Turan, 2012: 180). Dillerde karmaşık tümceler neden ortaya çıkmıştır? Bu sorunun cevabı dilde en az çaba ilkesi ile ilgili gibi görünmektedir. Çünkü bir olayı, bir durumu anlatmak için bağımsız birden fazla tümce üretmek yerine tekrarların önüne geçilerek oluşturulan ve daha az sözcükle aynı anlamı veren karmaşık tümceyi üretmek daha ekonomiktir. Dil kullanıcıları da doğal olarak dilde ekonomik davranmaya eğilim göstermektedir. Adı geçen ilkeye ilişkin *Dilbilim Sözlüğü*’nde şu bilgilere yer verilmiştir:

“**en az çaba ilkesi** (*least effort principle*) *genel* Dilsel üretimde harcanması gereken çabanın en aza indirilmesi ilkesi” (İmer ve diğ., 2011: 116).

Tümcecikler ya da başka bir ifade ile *yan tümceler* dilbilim alanında karmaşık tümceler konusu çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çalışmada sıkça kullanılacak olan yan tümce terimine ilişkin temel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Türkçedeki yan tümceler, *çekimli eylemli yan tümceler* ve *çekimsiz eylemli yan tümceler* olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir (Erguvanlı Taylan, 1993: 162). Çekimli eylem ile bitimli eylem terimleri aynı anlamsal içeriğe sahiptir. Yan tümceler / tümcecikler bağımlı yapılar-
dır. Bu sebeple çalışmanın odak noktası olan sebep yan tümcelerinin de bağımlı yapılar olduğu
söylenbilir.

Yan tümceler, yapısal ve anlamsal açıdan temel/üst/ana tümcenin (matrix clause) bir par-
çası olma özelliği göstermektedir. Yan tümcelerde özne-yüklem uyumu (agreement) iyeliği işa-
retleyen ekler ile kodlanmaktadır ve böylesi bir durumda adıl uyumdan söz edilmektedir. Üst/
temel/ana tümceye yerleştirilen yan tümceler, karmaşık tümceyi (complex sentence) oluşturan
kuruluşlardan biridir. Turan, yapı ve işlev bakımından yan tümceleri *ad tümcecikleri*, *sıfat tüm-
cecikleri* ve *belirteç tümcecikleri* olmak üzere üç başlık altında toplamaktadır (Turan, 2012: 179-
182). Başlıklardan anlaşıldığı üzere araştırmacı çalışmasında *tümcecik* terimini kullanmayı tercih
etmiştir. Bu çalışma içerik açısından Turan'ın üçüncü başlık olarak belirttiği belirteç yan tümceleri
konusunun sınırları içerisindedir.

Belirteç yan tümceleri bir tümce ya da eylemi nitelemektedir. Niteleyiciler zorunlu öge
olmadıkları için -başka bir ifade ile eklenti oldukları için- tümceden atlabilmektedir. Yani nitele-
yiciler seçimlik unsurlardır. Belirteç yan tümcelerinde özne yalın halde bulunmaktadır. Belirteç
yan tümceleri zaman, koşul, tarz, neden-sonuç gibi anlamlar içermektedir (Turan, 2012: 200).

Modern Türkçede belirteç yan tümceleri konusunda Duygu Özge Gürkan'ın da çalışmaları
bulunmaktadır. Gürkan'a göre -DİK, -miş, -(y)AcAk gibi ortaç biçimbirimleri dizilişte kendilerin-
den sonra yer alan ilgeçler/edatlar vasıtası ile temel / ana / üst tümceye bağlanmaktadır. *İçin*,
gibi, *zaman*, *beri*, *halde*, *sonra*, *önce* gibi ilgeçler ile bir araya gelebilecek söz konusu bu yapılar
sebeup, koşul, zaman, tarz vb. çeşitli anlam ilişkileri ile tümcede belirteç fonksiyonu üstlenmek-
tedirler. Ulaç/zarf-fiil fonksiyonunda kullanılabilecek biçimbirimler sayıca belirli olsa da ilgeç-
lerin sayısı çok olduğu için yapısal anlamda *ortaç + ilgeç* biçiminde oluşturulabilecek oldukça
fazla belirteç tümcesi ortaya çıkmaktadır. Konu ile ilgili olarak verilebilecek örneklerden biri de
ortaç + için biçiminde oluşturulan ve sebep anlamı içeren yapılardır: *Patron ağzını açıp konu-
ma-diği için*, *ben de konuşmuyorum* (2016: 46). -Diğİ için kuruluşu özneyi işaretleyen ve ilgeçler
ile beraber kullanılan belirteçleştiricilerden biridir (2016: 59). Araştırmacıya göre Türkçede ulaç
tümceleri -DiğİndA, -Diğİ için, -mAkIA beraber gibi birleşik birimler ile de kurulmaktadır. Ulaçlar,
belirteç işlevli bağımlı tümcelerin oluşturulmasında önemli bir rol üstlense de bu tür tümceler
sadece ulaçlar vasıtası ile kurulmazlar. Böylesi bir durumda *belirteç* terimi devreye girmektedir.
Bir yapının belirteç tümcesi olarak kabul edilmesindeki ana kriterler sözdizimsel açıdan bir üst /
temel /ana tümceye bağlı olması ve anlambilimsel açıdan belirteç işlevi üstlenen bağımlı tüm-
cenin başka bir ifade ile yan tümcenin üst tümceye herhangi bir niteleme (modification) ilişkisi
sunmasıdır (Gürkan, 2016: 29).

Gürkan çalışmasında yer verdiği “Türkçede Belirteç İşlevli Bağımlı Cümlelerin Sözdizimsel Olarak Betimlenmesi” konu başlığının altında şu alt başlıklara yer vermiştir:

- Türkçe belirteç cümlelerinde ÖNY söz dizimi modeli,
- Türkçe belirteç cümlelerinde YNÖ söz dizimi modeli,
- Türkçe belirteç cümlelerinde ÖYN söz dizimi modeli,
- Türkçe belirteç cümlelerinde NÖY söz dizimi modeli,
- Türkçe belirteç cümlelerinde ÖNY söz dizimi modeli,
- Türkçe belirteç cümlelerinde NYÖ söz dizimi modeli,

Türkçe belirteç cümlelerinde YÖN söz dizimi modeli (2016: 48-52). Başlıklar belirteç yan tümce-lerinde sözcük dizilişinin nasıl olduğu hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada ise ana tümce ve yan tümcenin dizilişinin nasıl bir görünüm sergilediği belirtilecektir.

Ayrıca Gürkan, “Türkçe Belirteçleştiricilerin [+ /-] Uyum Özelliklerine Göre Betimlenmesi” başlığını ele alırken şu alt başlıkları sıralamıştır: **[+ Uyum] Belirteçleştiriciler:** [+ Uyum] + ilgeç özellikli belirteçleştiriciler, [+ Uyum] - ilgeç özellikli belirteçleştiriciler, [+ Uyum] + adıl özellikli belirteçleştiriciler, [+ Uyum] + / - adıl özellikli belirteçleştiriciler, **[- Uyum] Belirteçleştiriciler:** [- Uyum] + ilgeç özellikli belirteçleştiriciler, [- Uyum] - ilgeç özellikli belirteçleştiriciler, [- Uyum] + ADIL özellikli belirteçleştiriciler, [-Uyum] + /- ADIL özellikli belirteçleştiriciler (2016: 56-65). Çalışmada bu bilgilere yer verilmesinin sebebi konumuzun ilgeç ve uyum ile ilgili olmasıdır.

Bu çalışmanın odak noktası olan *ortaç + (iyelik) + üçün / için* ile kurulmuş sebep yan tümceleri, belirteç yan tümceleri başlığı altında analiz edilmektedir. *ortaç + (iyelik) + üçün / için* biçiminde oluşturulan yan tümceler bir olayın, durumun nedeni olma anlamını kapsamaktadır. Bu noktada nedensellik konusu üzerinde durmak gerekmektedir. Araştırmacılar tarafından konu ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler ve verilen bilgiler şu şekildedir:

Özsoy ve Taylan “nedensellik” (sebepsellik) ilişkisinin kurulabilmesi için temel koşulun yan tümce ile ana tümcenin eylemleri arasında mantıksal bir zaman ve “nedensellik” ilişkisinin olması gerektiğini (1998: 118) belirtmektedir.

Çalışmasında felsefe açısından nedensellik ilkesine yer ayıran Arda Denkel’e göre hiç yoktan ya da nedensiz olarak hiçbir olayın meydana gelmesi mümkün değildir. Böyle bir değişikliğin gün yüzüne çıkmasında sorumlu olan başka bir değişimin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Hiçbir şey tamamıyla yoktan var olamaz ve var olan hiçbir şey de tamamıyla yokluğa dönüşmezse yeni bir niteliğin belirlenmesi, önceden var olan bir başkasının yok olması olan değişimin de her zaman ve her yerde bir nedeni ve de bir etkisinin olması gerekecektir (1996: 174).

Sebepl anlamı içeren yapılar ile ilgili açıklama yapan araştırmacılarından biri de Tahsin Banguoğlu'dur. Banguoğlu'na göre yargılarından biri diğlerinin gerçekleşme sebebini anlatan tümceler sebepl tümcesidir. Bu tür tümceler çoğu zaman bağımsız oluşturulmaktadır: *O yalnız kalamaz, korkar. Uğramam bahçelerin semtine, gülden yandım.* Sebepl tümceleri daha çok sebepl ifade eden bağlamlar ile kurulmaktadır: *Yüksel, ki yerin bu yer değildir. Parayı beğenmedi, çünkü daha çok bekliyormuş.* Bu bağlamı içeren sebepl tümceleri neredeyse her zaman karmaşık ulaç tümceleri ile karşılanabilir: *Aramadığın için sana dargınmış. Ödemede geciktiğimden dolayı mahcubum. Camcı gelmeyeceğine göre başkasını arayalım* (1974: 559). Araştırmacıya göre Modern Türkçede sebepl tümceleri en çok *-diğinden* ve *-ceğinden* ulaçları ile oluşturulmuş olan tümceler yardımı ile yapılmaktadır. Bunlar zamana ve kişiye göre değişim gösterebilen bir kullanım esnekliğine sahiptir: *Bu habere inanmadığımızdan telaş etmedik. Geç dönemlerinden onlara anahatar verdim. Hasta olduğundan bulunamamış.* Yukarıda görülen ulaçların iyelik eki almış ve için ilgeci ile uzatılmış biçimleri de sebepl tümcelerinde çok kullanılmaktadır: *Âlem bana düşmandır, seni sevdiğim için. Ahmet götüreceği için merak etmiyorum. Zengin olduğun için seni çekemezler* (1974: 582-583). Sonuç tümcesi genellikle sebepl tümcesinin tersine çevrilmiş biçimlidir. Yani orada sebepl ifade eden yargı burada ise sonuç ifade eden yargı yan yargı niteliği taşımaktadır. Orada baş yargı sonucu, burada ise sebebi göstermektedir: *Oynayamadılar çünkü yağmur yağdı. X Yağmur yağdı, bunun için oynayamadılar.* Bundan dolayı genellikle her iki tümce geniş anlamda sebepl tümcesi olarak kabul edilmektedir (1974: 560). Verilen bilgiler gösteriyor ki Banguoğlu yan tümce / tümcecik terimleri yerine cümle terimini kullanmıştır. Ancak bu çalışmada cümle yerine tümce teriminin kullanımı tercih edilmiştir.

Dillerde "sebepl" anlamını ifade etme yollarından biri de bitimsiz eylem / tam çekimli olmayan eylem (non-finite verb) ile oluşturulan yan tümcelere başvurmaktır. Sebepl tümcecikleri belirteç tümceci görevindedir. Bu yüzden eklentidir. Ana tümcenin ve yan tümcenin özneleri aynı / eşgönderimli (coreferential) ya da farklı olabilir.

[+uyum] özellikli zarflaştırıcıların / belirteçleştiricilerin ortak bir özelliği, *adıla* ya da sözlüksel özneye izin vermesidir. Ayrıca (33b)de de görüldüğü gibi, özne konumundaki *adıl*, üst tümcenin öznesi ile eşgönderimli olabileceği gibi, başkasına da gönderimi olabilmektedir. Bununla birlikte, tümcecikteki *o* adılı, üst tümcenin öznesi ile eşgönderimli olamamaktadır (bkz. (33c)):

- (33) a. Ali [sen eve gideceğın için] çok mutlu oldu.
b. Ali [*adıl*_i / _j eve gideceği için] çok mutlu oldu.
c. Ali [_i *o*_{j/*i} eve gideceği için] çok mutlu oldu (Aydın, 2004: 12-13).

Bitimsiz yani tam çekimli olmayan eylemler ile kurulan sebepl yan tümceleri Modern Türkçe açısından aşağıdaki şekilde örneklendirilmiştir:

- Ebru **çok yürümekten** yorgun düşmüştü.
Yağmurun yağmasıyla doğa ana dile geldi.
Kar yağınca okullar tatil oldu. Çocuklar çok sevindi.
Çalışmadığın için sınavda başarısız oldun.
Yalan söylediğinden dolayı mahcubum.
Babam gelmeyeceğine göre yemeğe başlayabiliriz.
Şaka yaptığından onu ciddiye almıyorum.
Çalışmaması yüzünden öğretmeninden azar işitti.

Sebeup / neden belirtip en yaygın biçimde görülen belirtecimsi işaretleyicisi *-Diğİ* ve *-(y)AcAğİ için'*dir. Diğer biçimler, aşağı yukarı aynı anlama sahiptir: *-DiğİndAn / (y)AcAğİndAn (dolayı / ötü-rü), -mAsİndAn dolayı, -mAsİ yüzünden* (Göksel and Kerlake, 2005: 415).

Sumru Özsoy'a göre *için, -ndAn dolayı, diye, çünkü ve -mAk-tAn ve [...diğ-i-n]e* göre yapıları sebep belirtmede kullanılan yapılardır (Özsoy, 1999: 257).

Bu çalışmanın odak noktasını tarihî Türk dillerinde *ortaç + (iyelik) +üçün / için* ile kurulmuş sebep yan tümceleri oluşturmaktadır. Başka bir deyişle tarihî Türk dillerindeki bitimsiz (non-finite) sebep yan tümceleri analiz edilecektir. Çalışmada cevabı aranan sorular aşağıda yer almaktadır:

- Ortaç + üçün / için* ile oluşturulan sebep yan tümcelerinde adıl uyum¹ var mı yok mu?
- Tarihî Türk dillerinde yer alan sebep yan tümcelerinde biçim-sözdizimsel (morpho-syntactic) açıdan değişimler var mı?
- Ana tümce ve yan tümce dizilişi nasıldır? Genel diziliş hangisidir?
- Morfolojik açıdan yan tümcenin öznesi nasıldır?
- Ardışık sebep yan tümcelerinin kullanımı nasıldır? Bu tür yan tümceler ile tarihî metinlerde sıklıkla mı yoksa nadiren mi karşılaşılmaktadır?

1 Adıl uyumda örnekte görüldüğü gibi baş (araba) ad öbeğinin GÖS konumunda yer alan adın (ben, sen, o...) kişi-sayısına göre çekimlenmektedir: *benim arabam, senin araban* vb. (Uzun 2000: 154). Adıl uyum, sıfat işlevli yantümcelerde de görülmektedir: *aldığ-ım elbise, gireceğ-im sınav*.

2. TARİHÎ TÜRK DİLLERİNDEN ÖRNEKLERLE ORTAÇ + (İYELİK) +ÜÇÜN / İÇİN'LI YAPILAR

2.1. Orhun Türkçesi

Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri* adlı çalışmasında *üçün* ilgecinin bir ya da birden fazla yan tümceyi, yüklemi *bar* ya da {-DOK} biçimbirimli bir ortaç olan yan tümceleri temel/ana/üst tümceye bağlamak amacı ile kullanıldığını belirtmektedir (2003: 215).

a) t(e)ñri : y(a)rl(ı)k[(a)dukin üç(ü)n öz](ü)m : kuut(u)m : b(a)r üç(ü)n : k[(a)g(a)n ol(u)rt](u)m (BK K7), (Tekin, 2014: 46)

Tanrı lütufkâr olduğu için, kendimin (de) talihim olduğu için (hakan olarak) tahta oturdum (BK K7), (Tekin, 2014: 47).

Tekin eserinde “var, vardır” anlamını taşıyan *bar* yüklem adı büyük bir ihtimalle -r biçimbirimli bir şimdiki zaman eylem sıfatı olma özelliğini taşımaktadır: *bar* <*bâ-r (krş. Mo. bayi- “olmak, mevcut olmak, var olmak” < *ba-yi-): ı *bar* baş “ormanlı zirve, ormanlı doruk” (T 26), (2000: 170) açıklamasına yer vermiştir.

öz](ü)m : kuut(u)m : b(a)r üç(ü)n yan tümcesinde görüldüğü gibi ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi bulunmadığı için adıl uyum söz konusu değildir. Modern Türkçede eylem üzerine -(I)r ortaç biçimbiriminin eklenmesi ile kurulan için’li yapılar bulunmamaktadır. Diziliş açısından bakıldığında yan tümce önce ana tümce daha sonra gelmektedir. Sebep anlamı barındıran yan tümcenin öznesinin üzerinde iyelik kategorisi kodlanmıştır: **öz](ü)m : kuut(u)m**.

b) b(e)gl(e)ri : bod(u)nı : tüzs(ü)z üç(ü)n : t(a)bg(a)ç : bod(u)n : t(e)bl[(i)g(i)n] kürl(ü)gin [üç(ü)n (a)rm(a)kçı]sin : üç(ü)n : in(i)li [(e)çili : kıkşürt(ü)kin : üçün : b(e)gli : bod(u)nlig yoñ(a) şurtukin : üç(ü)n : türük : bod(u)n : il(le)dük : ilin : ıçğ(ı)nu [ı]dm(ı)ş : k(a)g(a)nl(a)duk : k(a)g(a)nin : yit(ü)rü idm(ı)ş (BK D6, BK D7), (Tekin, 2014: 52)

Beyleri (ve) halkı itaatkâr olmadığı için, Çin halkı hilekâr (ve) sahtekâr olduğu için, (aldatıcı ve kandırıcı) olduğu için, erkek kardeşlerle ağabeyleri birbirine düşürdüğü için, beylerle halkı karşılıklı kışkırttığı için, Türk halkı kurduğu devletini elden çıkarıvermiş, tahta oturttuğu hakanını kaybedivermiş (BK D6, BK D7), (Tekin, 2014: 53).

DİLBİLGİSEL YAPININ ANALİZİ

DUK + iyelik eki + belirtme durumu + üçün (Erdal, 2004: 484).²

2 Türkoloji alanında iyeliği işaretleyen ek hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Araştırmacıların görüşleri şu şekildedir: Başdaş, /n/ sesinin “üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin bir parçası olduğunu” belirtmektedir (2009: 638). Ünal, Türkçenin çeşitli tarihî dönemlerinde iyelik ekinin +(s)In olarak tanımlandığı nadir örneklerin de bulunduğunu ifade etmektedir (2019: 63). Gülsevin, sözcük sonunda bulunan /n/ ünsüzünü teklik şahıs iyelik ekinin bir parçası olarak nitelendirmektedir (1997:14-15). Kerimoğlu ise birinci ve ikinci kişi iyelik ekinin sonra +In belirtme durumunun geldiğini, üçüncü kişide hece düşmesi sonucunda +(s)In+In > +(s)In (*sab+ın+ın) > sab+ın biçiminin ortaya çıkmış olabileceğini söylemektedir (2007: 329).

Örnekte görüldüğü üzere iyelik kategorisi / ulamı işaretlendiği için adcıl uyumun varlığı söz konusudur: **y(a)rl(ı)k[(a)dukin üç(ü)n kıkşürt(ü)kin : üçün**. Söz konusu yapı biçim-sözdizimsel açıdan değerlendirildiği zaman Modern Türkçeden farklı olan bir görünüm göze çarpmaktadır. Çünkü görüldüğü gibi *üçün* ilgeci, belirtme durumu yüklemiştir: **y(a)rl(ı)k[(a)dukin üç(ü)n, kıkşürt(ü)kin : üçün, yoñ(a)şurtukin : üç(ü)n**. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Sebep yan tümcelerinin özneleri ise yalın haldedir: *t(a)bg(a)ç : bod(u)n*.

Üçün ilgecinin adillar ile kurduğu yapı için verilebilecek bir diğer örnek şu şekildedir:

Anı üçün ilig ança tutmuş äriñç.

(Onun için devleti öylece ellerinde tutmuşlar hiç şüphesiz.) (KT D 3)

Beş balık **anı üçün** ozdı .

(Beş balık (şehri) onun için (yıkılmaktan) kurtuldu.) (BK D 28).

c) bilm(e)dükin : üç(ü)n : biz(i)ñe : y(a)ñ(ı)ltukin : y(a)z(ı)ntukin : üç(ü)n : k(a)g(a)nı : ölti : buy[ruk]ı : b(e)gl(e)ri : y(e)me : ölti : onok : bod(u)n : (e)mg(e)k körti (BK D16), (Tekin, 2014: 56)

Bilgisizliği yüzünden, bize karşı hatalı hareket ettiğinden, hakanları öldü, kumandanları (ve) beyleri de öldü, On-Ok halkı ıstırap gördü (BK D16), (Tekin, 2014: 57)

y(a)ñ(ı)ltukin : y(a)z(ı)ntukin : üç(ü)n sebep yan tümcesine bakıldığında ortaç biçimbirimi üzerinde iyelik işaretleyicisinin bulunduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak adcıl uyumun bulunduğu söylenebilir. Biçim-sözdizimsel açıdan değerlendirildiği zaman söz konusu dilbilgisel kuruluşun Modern Türkçeden farklı olduğu açıktır. Çünkü *üçün* ilgeci, belirtme durumu yüklemektedir: **y(a)ñ(ı)ltukin : y(a)z(ı)ntukin : üç(ü)n**. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Sebep bildiren yan tümcenin öznesi ise yüzey yapıda yer almamaktadır: *onok : bod(u)n*. Ardışık sebep yan tümcelerinin kullanımında “üçün” ilgecinin tekrar edilmediği görülmektedir: **y(a)ñ(ı)ltukin : y(a)z(ı)ntukin : üç(ü)n**.

d) m(e)n öz(ü)m : k(a)g(a)n : ol(u)rtuk(u)m : üç(ü)n : türük : bod(u)n(u)g : [.....]i : kılm(a)d(ı)m (BK D36), (Tekin, 2014: 62)

Ben kendim hakan (olarak) tahta oturduğum için Türk halkını kılmadım (BK D36), (Tekin, 2014: 63).

m(e)n öz(ü)m : k(a)g(a)n : ol(u)rtuk(u)m : üç(ü)n yan tümcesi analiz edildiği zaman ortaç biçimbirimi üzerinde iyelik işaretleyicisinin kodlandığı görülmektedir. Başka bir ifade ile adcıl uyum vardır. Biçim-sözdizimsel açıdan değerlendirildiğinde *üçün*’lü kuruluşun Modern Türkçe ile aynı olduğu açıktır. Çünkü adcıl uyumu işaretleyen iyelik ekinden sonra belirtme durumu kullanılmamıştır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce ise sonra gelmektedir. Özne yüzey yapıda yer almaktadır ve yalın haldedir. *m(e)n*.

2.2. Uygur Türkçesi

a) o[sakınçig] sakintokları için ayag kilinçları üstälür (MaitrH XX Endblatt r 10) Their sins increase because they think that [thought].

sakintokları için yan tümcesi ele alındığında adıl uyumun varlığı göze çarpmaktadır. Üçün'lü kuruluş biçim-sözdizimsel açıdan Modern Türkçe ile aynıdır. Çünkü adıl uyumu işaretleyen iyelik ekinden sonra belirtme durumu eki kullanılmamıştır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi ise yüzey yapıda yoktur.

b) körmädökin için "because he didn't see" (Manichæan ms. Mz 372 r6; WilkKatMan nr. 122)

Örnekte görüldüğü üzere yan tümcede adıl uyum vardır: **körmädökin için**. Okuyucuya sebep anlamını ileten yan tümce kuruluşu biçim-sözdizimsel açıdan Modern Türkçeden farklıdır. Üçün ilgeci, belirtme durumu yüklemektedir: **körmädökin için**. Yan tümcenin öznesine yüzey yapıda yer verilmemiştir.

c) a biçqa qamay taplamış için yerçi boltı (*İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, XXVII, XXVIII), (Köken, 2011: 24).

İhtiyar (bu öneriyi) tümüyle kabul ettiği için onun rehberi oldu (*İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, XXVII, XXVIII), (Köken, 2011: 24).

a biçqa qamay taplamış için yan tümcesine bakıldığı zaman adıl uyumun olmadığı göze çarpmaktadır. Çünkü ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisi eklenmemiştir. **taplamış için**. Modern Türkçede sebep yan tümcelerinde *eylem + mış + için* şeklinde dilbilgisel bir kuruluş yoktur. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın halde bulunmaktadır: *a biçqa*.

d) tegin teginig qıdıyınatqı qıdıyınatqı **tägir için** busanıp balıq uluşta bilgälärkä ayıtıp kim yemä ötkürü umadı-lar* (*İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, LXXIII, LXXIV), (Köken, 2011: 47)

Prens...>...sınırlarındakisınırlarındaki... .. uğradığı için, [*bu sayfadaki ilk satır LXXIII''ün ilk satırına bağlanıyor*] üzülüp, şehirdeki ve ülkedeki bilgelere sormuş; onlar da bir çözüm bulamamışlardı (*İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, LXXIII, LXXIV), (Köken, 2011: 47)

Ortaç + için'lü kuruluşu bakıldığı zaman adıl uyumun bulunmadığı görülmektedir: **tägir için**. Modern Türkçede sebep yan tümcelerinde *eylem + ir + için* biçiminde dilbilgisel bir kuruluş ile karşılaşılmaz. Dizilişte önce yan tümce sonra ana tümce gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın haldedir: *tegin*.

e) Yiri yawız buyan **yoğ üçün...**” kendi ülkesi kötü ve orada sevap olmadığı için ...” (Eraslan, 2012: 305).

Örnekte görüldüğü üzere anlamsal açıdan “olmadığı için” sözdizimsel yapısını karşılamak amacı ile **yoğ üçün** yapısı kullanılmıştır. Modern Türkçede yazılı dilde ve sözlü dilde bu tür bir kullanım ile karşılaşmak mümkün değildir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda bulunmaktadır ve yalın durumdadır: *buyan*.

f) **körmäzi üçün** at öğ mänjizig adirtlayu körü umaz (MaitrH XV 8r26)

“because he is blind he can not distinguish objects and appearances.”

Örnekte görüldüğü üzere ortaçtan sonra iyelik işaretleyicisi yer almaktadır. Adcıl uyum vardır: **körmäzi üçün**. Modern Türkçede sebep yan tümcelerinde *eylem + maz+ iyelik +üçün* şeklinde bir kuruluş yoktur. Örnek, dizilişte yan tümcenin önce ana tümce ise sonra geldiğini göstermektedir.

2.3. Karahanlı Türkçesi

a) **evi tepremezi üçün** artamaz (KB-834). (Arat, 2007: 101).

Örnekte görüldüğü gibi ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi bulunmaktadır. Başka bir ifade ile adcıl uyum vardır: **tepremezi üçün**. Modern Türkçede sebep yan tümcelerinde *eylem + mez+ iyelik + üçün* şeklinde dilbilgisel bir kuruluş yoktur. Yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümce ve temel tümcenin öznesi eş gönderimlidir. Özne tümleci olmayan bir ad öbeğidir. Baş olan sözcük iyelik eki almıştır: *ev-i*.

2.4. Harezmi Türkçesi

a) (15) Nükte: (16) **İncir yıgaçi Ādemğa yapurğak bërmişi üçün** Tanğrı ‘azze ve celle beğer-ledi (KE, 12v, 15-16).

Nükte: İncir ağacı Adem’e yaprak verdiği için Tanrı mükafatlandırdı.

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi bulunduğu için adcıl uyumun varlığı söz konusudur: **bërmişi üçün**. Modern Türkçede bu tür bir kuruluş, kullanım yoktur. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi bir ad öbeğidir: *İncir yıgaçi*.

b) (21) Resül ‘aleyhi’s-selām aydı: Altı kuşnı öltürmeng, biri kök qarğa [13v] (1) Ādem[ğa] kulavuz üçün, ékinç qarınça **Süleymānğa öğüt bërmiş üçün**, üçünç qarluğaç (2) *Süretü’l-ħaşr āħirin* okır üçün (KE, 13r, 21; 13v, 1-2)

Resul aleyhisselam söyledi: Altı kuşu öldürmeyin, biri yeşil karga Adem'e kılavuz olduğu için, ikincisi karınca Süleyman'a öğüt verdiği için, üçüncüsü kırlangıç *Sûretü'l-ḥaşr āḥirin* okuduğu için.

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi olmaması sebebi ile adcıl uyum yoktur: **bêrmîş üçün**. Modern Türkçede bu tür bir dilbilgisel yapı, sözdizimsel kuruluş bulunmamaktadır. Dizilişte ana tümce önce, yan tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesinin yüzey yapıda yer almadığı görülmektedir.

c) āh tedükîñ üçün kamuğ yazuḳıñnı yarlıḳadım. (KE, 191r 19-20)

“ Ah ettiğın üçün tüm günahını bağışladım.”

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi vardır. Bu sebep ile adcıl uyum söz konusudur: **tedükîñ üçün**. Bu yapı modern Türkçe ile aynıdır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda bulunmamaktadır.

d) (11) Dāv[ūd] (12) tefahḥus kılmaduḳı üçün 'itāb kēldi (KE, 135v, 11-12).

“Hz. Davud, teftiş etmediği için azarlama geldi.”

Ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisi geldiği için adcıl uyum vardır: **kılmaduḳı üçün**. Bu sözdizimsel yapı modern Türkçe ile aynıdır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın haldedir: *Dāv[ūd]*.

e) Halāyık anı akartduk üçün havārī atadılar. (KE, 180r 6)

“Halk onu arındırdığı için yardımcı atadılar.”

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi yoktur. Bu yüzden adcıl uyum da yoktur: **akartduk üçün**. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın halde bulunmaktadır: *Halāyık*.

f) Buğdaydın yedi teseler çıkmakğa sebep bolğusı üçün. (KE 9v 19, 20)

“ Çıkmaya sebep olacağı için buğdaydan yedi deseler. “

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi olduğu için adcıl uyum vardır: **bolğusı üçün**. Modern Türkçede böyle bir dilbilgisel yapı yoktur. Dizilişte ana tümce önce, yan tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesine yüzey yapıda yer verilmemiştir.

g) Mevlī dīdārın su'ālğa tuş ermez üçün bermedi. (KE, 123r 11)

“Mevla, yüzünü, soruya karşılık vermediği için göstermedi.”

Ortaçtan sonra iyelik işaretleyicisi gelmediği için adcıl uyum yoktur: **tuş ermez üçün**. Modern Türkçede bu tür bir sözdizimsel yapı yer almamaktadır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda gösterilmemiştir.

h) (9) Men ayğay-men: sen meni **sormas için**, tēp Resūl 'aleyhi's-selām destūr (10) bêrdi. (KE, 234v, 9-10).

Ben söyleyeceğim: sen beni sormadığın için deyip Resul aleyhisselam izin verdi.

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi yer almadığı için adıl uyum yoktur: **sormas için**. Modern Türkçede böyle bir dilbilgisel yapı bulunmamaktadır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi ise yalın haldedir: *sen*.

ı) (17) Süleymān **anı söwer için** kabūl kıldı (KE, 142v, 17).

“Hz. Süleyman onu sevdiği için kabul etti.”

Ortaçtan sonra iyelik işaretleyicisi getirilmediği için adıl uyum yoktur: **söwer için**. Modern Türkçede böyle bir sözdizimsel yapı bulunmamaktadır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce ise daha sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda yoktur.

2.5. Eski Anadolu Türkçesi

a) **Bulara ol kuvvat virdügi için** andan ol (6) çarḥuñ kulplarına yapışurlar (Kısas-ı Enbiya, s. 79).

Bunlara o kuvvet erdiği için ondan o çarkın kulplarına yapışurlar yani kulplarını sıkıca tutarlar.

Örnekte görüldüğü üzere ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi vardır. Bu sebep ile adıl uyum vardır: **virdügi için**. Söz konusu yapı Modern Türkçe ile aynıdır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce ise daha sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın haldedir: *o*.

b) **ben eyitdügüm için** nedür dêyesin (N75a, 11) (Yavuzarslan, 2002: 120)

Ben söylediğim için nedir diyessin.

Ortaç üzerinde iyelik işaretleyicisi yer aldığı için adıl uyum vardır: **eyitdügüm için**. Koyu renkle belirtilen bu yapı Modern Türkçe ile aynıdır. Dizilişte yan tümce önce, ana tümce daha sonra gelmektedir. Yan tümcenin öznesi yüzey yapıda vardır ve yalın haldedir: *ben*.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekilde sıralanabilir:

• Tarihî Türk dillerinden taranan örnekler *üçün/için*'li yapıların *-Ar, -DUK, -mİş, -mAz, -GU* gibi ortaç biçimbirimleri ile kurulduğunu göstermektedir.

• -DUK ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisinin geldiği örneklerde adıl uyum görülürken iyelik işaretleyicisinin eklenmediği durumlarda adıl uyumun bulunmadığı görülmektedir.

• Bazı örneklerde -mlş ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisi eklenirken bazı örneklerde söz konusu biçimbirimden sonra iyelik işaretleyicisine başvurulmamıştır. Bu sebeple iyelik işaretleyicisinin kullanıldığı örneklerde adıl uyum var, kullanılmadığı örneklerde adıl uyum yoktur.

• -Ar ortaç biçimbirimi ve için/için ile oluşturulan sebep yan tümcelerine bakıldığı zaman bu ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisinin gelmediği görülmektedir, başka bir ifade ile adıl uyumun varlığından söz edilemez.

• -mAz ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisinin geldiği ve gelmediği örnekler ile karşılaşmıştır. İyelik işaretleyicisinin bulunduğu örneklerde adıl uyum var, bulunmadığı örneklerde ise adıl uyum yoktur.

• Taranan eserlerde -GU ve için ile oluşturulan sadece tek bir örneğe rastlanmıştır. Ortaç biçimbiriminden sonra iyelik işaretleyicisi geldiği için adıl uyum vardır.

• Modern Türkçe ile karşılaştırıldığı zaman biçim-sözdizimsel değişimlerin olduğu görülmektedir. Örneğin **y(a)rl(ı)k[(a)dukin üç(ü)n kıkşürt(ü)kin : için** yapıları biçim-sözdizimsel açıdan analiz edildiği zaman Modern Türkçeden farklı olan bir görünüm göze çarpmaktadır. Çünkü için ilgeci, belirtme durumu yüklemiştir. Modern Türkçede böyle bir kullanım yoktur.

• -mlş, -Ar, -mAz, ğU + için ile oluşturulan yapıların kullanımı tarihî Türk dilleri ile sınırlıdır.

• Taranan örneklere bakıldığı zaman dizilişte genellikle yan tümcenin önce, ana tümcenin sonra geldiği görülmektedir. Ancak sadece iki örnekte bu durumun tersi bir diziliş söz konusudur.

• Örnekler analiz edildiğinde bazı örneklerde yan tümcenin öznesinin yüzey yapıda yer almadığı, bazı örneklerde öznenin yalın durumda olduğu, bazı örneklerde de öznenin iyelik kategorisini üzerine aldığı görülmektedir.

• Ardışık sebep yan tümcelerinin kullanımında “için” ilgeci tekrar edilmemektedir: **y(a)ñ(ı)ltukin : y(a)z(ı)ntukin : için(ü)n**. Bu durum bize göstermektedir ki dil kullanıcıları çok eski zamanlarda da en az çaba yasasına başvurmuşlar, tekrardan kaçınmışlardır.

• Tekin’e göre “var, vardır” anlamında kullanılan *bar* yüklem adı büyük bir olasılıkla -r biçimbirimli bir şimdiki zaman eylem sıfatı olma özelliği göstermektedir: *bar* <*bā-r (krş. Mo. bayi- “olmak, mevcut olmak, var olmak” < *ba-yi-): ı *bar* baş “ormanlı zirve, ormanlı doruk” (T 26), (Tekin, 2000: 170). **b(a)r için(ü)n** ilgeç öbeği Tekin’in bu iddiasını kanıtlar niteliktedir. Çünkü

üçün ilgeci -Ar, -DUK, -mİş, -mAz, -GU ortaç biçimbirimleri ile kurduğu öbeği -r biçimbirimi ile de kurmuştur. -r bu yapıda diğer ortaç biçimbirimleri gibi kullanılan bir biçimbirimdir.

ETİK BEYAN

Bu makalenin yazarı, çalışmalarında kullandıkları materyal ve yöntemlerin etik kurul izni gerektirmediğini beyan etmektedir.

KAYNAKLAR

- Arat, R. R. (2007). *Kutadgu Bilig Cilt I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ata, A. (1997). *Kıssaşü'l-Enbiyā I*, Giriş-Metin-Tıpkıbasım. Ankara: TDK Yayınları.
- Aydın, Ö. (2004). Türkçe Zarf Tümceciklerinde Özne Konumu (The Subject Position In The Adverbial). *Dil Dergisi*, 124.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Başdaş, C. (2009). Orhun Abidelerinde İyelik, Belirtme ve Yükleme Hâli. *Turkish Studies*, 4/8, 623–643.
- Denkel, A. (1996). *Anlam ve Nedensellik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar Of Old Turkic*. Leiden: Brill.
- Erguvanlı-Taylan, E. (1993). Türkçede -DIK Ekinin Yantümcelerdeki İşlevi Üzerine. *Dilbilim Araştırmaları*, 4, 161–171.
- Göksel, A. and C. Kerslake (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London and New York: Routledge.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gürkan, D. Ö. (2016). *Türkçede Belirteç İşlevli Bağımlı Cümleler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Hamilton, J. R. (2011). *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*. (Çev. Vedat Köken). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İmer, K. ve diğ. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

- Kerimoğlu, C. (2007). Orhun Abidelerinde 3. Kişi İyelik Ekinden Sonra Yükleme Hâli Eki Kullanıldı mı? *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, 2/3, 322–331.
- Özsoy, A. S. ve Erguvanlı, T. E. (1998). Türkçenin Neden Gösteren İlgeç Yantümceleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 9, 116–125.
- Özsoy, A. S. (1999). *Türkçe/Turkish*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Tekin, T. (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri* (2. Baskı). İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- Tekin, T. (2014). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Turan, Ü. D. (2012). *Genel Dilbilim-I (Ünite 6, 7, 8)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
- Uzun, N. E. (2000). *Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual.
- Ünal, O. (2019). Türkçe Üçüncü Tekil Şahıs İyelik Ekinin ve Pronominal /n/ Sesinin Kökeni Üzerine. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 47–69.
- Yavuzarslan, P. (2002). *Münebbihü'r-Râkidîn (Uyurları Uyandırıcı)-Giriş-İnceleme Tenkitli Metin -I-*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, E. ve diğ. (2013). *Kıyas-ı Enbiya (Metin-Sözlük-Dizin-Notlar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

Kapsam

Dergi editörleri,

- Dilbilim ve dillere kuramsal, kavramsal ve yöntembilimsel yaklaşımlar getirebilen,
- Dilbilim ve dillerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacak görgül araştırmaların sonuçlarını sunabilen,
- İleride yapılabilecek araştırmalar için farklı stratejileri değerlendirebilen, betimleyebilen ve yenilikçi programlar ile politikalar öne sürebilen,
- Güncel araştırma alanlarını inceleyen çalışmalarını kabul etmektedir.

Hakemlik Süreci

- Hakem değerlendirmesi, Dil Dergisi'ne gönderilen makalelerin ilgili alandaki uzmanlar tarafından incelenmesidir.
- Hakem değerlendirmesi, yazarların dergiye gönderdikleri makaleler ile ilgili eleştirel dönüt almalarını sağlamaktadır.
- Hakemler, dergiye gönderilen makaleleri yansız bir biçimde değerlendirip görüşlerini açıkça ifade etmekte ve görüşlerini yorumlarıyla birlikte sunmaktadır.
- Gönderilen tüm yazılar gizli tutulmaktadır. Hakemlerin bir makaledeki yayımlanmamış bilgileri paylaşmalarına ya da açığa çıkarmalarına izin verilmemektedir.
- Dil Dergisi'nin hakemleri, çıkar çatışması oluşturan makaleleri incelemekten kaçınmaktadır. Hakemler, bir makaleye ilişkin değerlendirmelerini etkileyebilecek herhangi bir çıkar çatışması varsa editörlerle iletişime

Scope

The editors seek manuscripts that:

- develop theoretical, conceptual, or methodological approaches to language and linguistics,
- present results of empirical research that advance the understanding of language and linguistics,
- explore innovative policies and programs and describe and evaluate strategies for future action, and
- analyze issues of current interest.

Peer Review Process

- Peer review is the evaluation of manuscripts submitted to Dil Dergisi by experts in related fields.
- Peer-review enables authors to receive critical feedback from experts on individual manuscripts.
- Reviewers evaluate the submitted manuscripts in an objective manner. They express their opinions clearly and support their comments.
- All submitted manuscript is kept confidential. Reviewers are not allowed to share or disclose unpublished information in a manuscript.
- Reviewers of Dil Dergisi avoid evaluating manuscripts in which they have conflicts of interest. They contact editors if there is any conflict of interest that could affect their evaluation of a manuscript. In those cases, they can reject reviewing the manuscript.
- Reviewers can recommend to author/s any related work that is not cited.

geçmekte ve bu durumda makaleyi incelemeyi reddetmektedir.

- Hakemler, makale içerisinde atıfta bulunulmayan her türlü ilgili çalışmayı yazarlara öneri olarak sunabilmektedir.

Hakemlik Başvurusu

- Hakem değerlendirme sürecine katılım, derginin başarısı ve saygınlığı için oldukça gereklidir. Hakemler ve editörler, hangi çalışmaların nitelikli ve önemli olduğunu belirlemektedir. Okur sayımızın hatırı sayılır bir düzeyde olması nedeniyle, hakemlerimiz tarafından seçilen araştırmalar ulusal ve uluslararası düzlemde sınıf içi ortamlarda okuryazarlık üzerinde bir etkiye sahip olacaktır.
- Dil Dergisi için hakem olmakla ilgileniyorsanız aşağıdaki mail adresinden bizimle iletişime geçiniz: makaroglu@ankara.edu.tr

Yayın Sıklığı

- Dil Dergisi, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Açık Erişim Politikası

- Bu dergi, araştırmaları insanlara ücretsiz olarak sunmanın küresel çapta daha büyük bir bilgi alışverişine katkıda bulunduğu ilkesini benimsemekte ve dergi içeriğine anında açık erişim olanağı sağlamaktadır.

Arşivleme Politikası

- Dil Dergisi, DergiPark tarafından sunulan LOCKSS sistemini kullanmaktadır. Böylece dergi ve içeriklerinin (Makaleler vb.) ömür boyu arşivlenmesi mümkün olmaktadır.
- Lockss arşivleme sistemi hakkında daha fazla bilgi için lütfen LOCKSS web sitesini ziyaret ediniz.

Recruitment for Reviewers

- Participation in the peer-review process is absolutely essential to the success and reputation of the journal. Reviewers and editors determine which works are of quality and significance. Due to our extensive readership, the research and scholarship selected by our reviewers will ultimately have an impact on literacy in national and international classrooms.

If you are interested in becoming a reviewer for Dil Dergisi, please contact us at makaroglu@ankara.edu.tr

Publication Frequency

- Dil Dergisi is published twice a year, in June and December.

Open Access Policy

- This journal provides immediate open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge.

Archiving Policy

- Dil Dergisi employs the LOCKSS system through DergiPark (A service provided by Scientific and Technological Research Council of Turkey -TUBITAK) to create a distributed archiving system to create permanent archives of the journal for the aims of preservation and restoration.
- For more information about LOCKSS system please visit LOCKSS

Publication Ethics

- Dil Dergisi is committed to the highest ethical standards. We encourage authors to refer to

Yayın Etiği

- Dil Dergisi, en yüksek etik standartları benimsemektedir. Yazarların (<https://publicationethics.org/resources/international-standards-for-editors-and-authors>) bağlantı adresinde yer alan Yayın Etiği Komitesi'nin (Committee on Publication Ethics – COPE) oluşturduğu yazarlar için uluslararası standartları incelemelerini öneriyoruz. Etik bir konu ile ilgili herhangi bir sorunuz ya da endişeniz varsa, lütfen makaroglu@ankara.edu.tr adresinden Dergi Baş Editörü ile iletişime geçiniz.

Yazarların Sorumlulukları

- Yazarlar dergiye makale göndermeden önce aşağıdaki ölçütleri yerine getirdiklerinden emin olmalıdır:
- Yazarlar, makalenin daha önce yayımlanmadığından, değerlendirilmek üzere başka bir dergiye gönderilmediğinden (ya da yorumlar bölümünde editöre bir açıklama sunulduğundan) emin olmalıdır. Yazarlar makalelerini başka bir dergiye göndermeye karar verirlerse, makalelerini Dil Dergisi'nden geri çekmelidir.
- İlgili yazar, çalışmaya katkıda bulunan tüm ortak yazarların makalenin son halini onaylamalarının ve yayın için göndermelerinin kabulünü sağlamalıdır. Yalnızca gönderilen çalışmaya önemli bir katkıda bulunan yazarlar sürece dahil edilmelidir.
- Yazarlar; makalelerinin özgün olduğundan emin olmalı, başka kaynaklardan alınan bilgiler için kaynaklar bölümünü sunmalıdır.
- Yazarlar, çalışmaya destek olan ya da fon sağlayan bir kişi ya da kurum varsa bunu belirtmelidir. Yazarlar, aldıkları tüm mali destek kaynaklarını ve fon sağlayıcıların rolünü belirtmelidir.

the Committee on Publication Ethics' (COPE), International Standards for Authors (<https://publicationethics.org/resources/international-standards-for-editors-and-authors>). If you have any questions or concerns about an ethical issue, please contact the Journal Editor-in-Chief at makaroglu@ankara.edu.tr

Authors' Responsibilities

- Before submitting an article, authors should ensure that they satisfy the following criteria.
- Authors must claim that the submission has not been previously published, nor is it before another journal for consideration (or an explanation has been provided in Comments to the Editor). If authors decide to submit their manuscript to another journal, they must withdraw their paper from Dil Dergisi.
- The corresponding author will ensure that all contributing co-authors have approved the final version of the manuscript and agreed to its submission for publication. Only authors who have made a significant contribution to the submitted study will be included.
- Authors must ensure that their manuscript is original and provide a list of references for the material that is taken from other sources.
- Authors must acknowledge their funding for the submitted manuscript. They must state all sources of financial support they received and the role of the funder.
- Authors must carefully read the copyright statement and accept responsibility for releasing necessary information during the submission process.
- Authors should ensure that their data belong to them. If authors do not own the data, they must state that they have permission to use it.

- Yazarlar, telif hakkı beyanını dikkatlice okumalı ve makale gönderim işlemi sırasında gerekli bilgileri verme sorumluluğunu kabul etmelidir.
- Yazarlar, çalışmalarında sundukları verilerin kendilerine ait olduğundan emin olmalıdır. Yazarlar çalışmalarında yer verdikleri verilere sahip değilse, verileri kullanma iznine sahip olduklarını belirtmelidir.
- Yazarlar, özellikle de araştırmalarında insan ya da hayvan deneklere yer vermişse, tüm araştırma etiği kurallarına uyduklarından ve katılımcılardan onam formu aldıklarından emin olmalıdır.
- Yazarlar, makalelerini gönderirken olası çıkar çatışmalarını belirtmelidir.
- Yazarlar, gönderdikleri makalelerin hakem değerlendirme sürecine katılmakla yükümlüdür. Hakemlerin tüm yorumlarına ve önerilerine verilen son tarihten önce yanıt vermelidir.
- Çalışmaya katkıda bulunan tüm yazarların, makalenin gönderilmesinden ya da makalenin yayımlanmasından sonra herhangi bir hata ya da yanlışlık ortaya çıkması halinde, Dil Dergisi Editörü'nü acilen bilgilendirme sorumluluğu vardır.
- Telif Hakkı Devir Formu imzalanmalı ve makale ile birlikte gönderilmelidir.
- Etik kurul izni gerektiren, tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için (etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.
- Sözü edilen kurallara göre yazılan makaleler <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dilder> üzerinden çevrimiçi olarak gönderilmelidir.
- Authors should ensure that they conform to all research ethics guidelines, especially if human or animal subjects are involved in their research. They should ensure that they obtained proof of consent from participants in their research.
- Authors must state any potential conflict of interest on submission of their manuscript.
- Authors are obliged to participate in a peer review process of their submitted manuscript. They should respond to all the comments and any recommendations of reviewers before the given deadline.
- All contributing authors have a responsibility to inform the Editor of Dil Dergisi immediately, if any error or mistake occurs after the submission of a manuscript or after the publication of a manuscript.
- The Copyright Transfer Form should be signed and sent with the paper submission.
- An ethics committee approval must be obtained for research conducted in all disciplines including social sciences and for clinical and experimental studies on humans and animals, requiring ethical committee decision, and this approval should be stated and documented in the article.
- The articles that are written according to the rules must be submitted online via <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dilder>.

Reviewers' Responsibilities

- Reviewers should keep the review process confidential.
- Reviewers should inform the Journal Editor, if they suspect any potential competing interest.
- Reviewers should evaluate all manuscripts objectively and professionally during the review process.

Hakemlerin Sorumlulukları

- Hakemler, makale değerlendirme sürecini gizli tutmalıdır.

- Hakemler, olası bir rekabet çıkarından şüphelendikleri durumlarda Dergi Editörü'nü bilgilendirmelidir.
- Hakemler, makale değerlendirme sürecinde tüm makaleleri yansız ve profesyonel bir biçimde değerlendirmelidir.

Editörlerin Sorumlulukları

- Editörler, makalelerin derginin etik politikalarına uygun olmasını sağlamalıdır.
- Editörler, yazarlara cinsiyet, ırk, renk, din, ulusal köken ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yapmamalıdır.
- Editörler, yazarların şikayetlerini ele almalı ve şikayetlerle ilgili tüm belgeleri saklamalıdır.
- Editörler, makalelerin gizli bir biçimde incelenmesini sağlamalıdır.
- Editörler, yayın etiği ve politikaları ile hakemlik sürecine ilişkin olarak yazarların ve hakemlerin uygun bir biçimde bilgilendirilmesini sağlamalıdır.
- Editörler, makale gönderim sürecinde ortaya çıkan her türlü uygunsuz durumu ele almalıdır. Editörler, araştırmanın kötüye kullanıldığını ya da araştırmada sahte verilerin kullanıldığını fark ederlerse, çalışmalarını yayına uygun bulmayacak ve bu tür uygunsuz durumları desteklemeyecektir. Editörler, hata ya da uygunsuz durumlar nedeniyle bulguların güvenilir olmadığına ilişkin herhangi bir kanıt edinirlerse, makale izinsiz olarak başka bir yerde yayımlanmışsa, makalede intihal yapılmışsa ve makale etik olmayan araştırmalar içeriyorsa makaleyi geri çekme bildirimini yayımlayacaktır.
- Editörler, çalışmaya katkıda bulunan bir yazarın adının çalışmadan çıkarıldığı ya da çalışmaya katkıda bulunmayan bir yazarın yazar listesine dahil edildiği durumlarda düzeltme isteyecektir. Makalede bir hata ya da yanlış tespit edilirse,

Editors' Responsibilities

- Editors should ensure that the manuscripts conform to the ethical policies of their journal.
- Editors should not discriminate against authors on the basis of gender, race, color, religion, national origin, and sexual orientation.
- Editors should address authors' complaints and keep any documents related with the complaints.
- Editors should ensure that the manuscripts are reviewed in a confidential manner.
- Editors should ensure that authors and reviewers are properly advised regarding the review process as well as publication ethics and policies.
- Editors will handle any misconduct that occurs during the submission process. If Editors become aware of that research misconduct or the use of fraudulent data has occurred, studies will not be eligible for publication. Editors will not encourage such misconduct. Editors will issue a retraction notice, if there is any evidence that the findings are unreliable due to error or misconduct; if the manuscript has been published elsewhere without any permission; if the manuscript involves plagiarism, and if the manuscript involves unethical research.
- Editors will request a correction, if a contributing author is omitted or an author who has not contributed to the manuscript is included in the author list. If an error or mistake is identified in a manuscript, corrections will be made immediately after Editors and all authors agree on the corrections. When necessary, Editors welcome and publish any retractions, corrections, and clarifications submitted by the authors.

düzeltilmeler editörler ve tüm yazarlar düzeltilmeler üzerinde anlaşdıktan hemen sonra yapılacaktır. Editörler, gerektiğinde yazarlar tarafından sunulan geri çekme, düzeltme ve açıklamaları kabul edip yayımlayacaktır

İntihal Politikası

- Dil Dergisi'ne yayımlanmak üzere gönderilen her makale, Turnitin programı kullanılarak intihal açısından kontrol edilecektir. Editörler ya da hakemler tarafından intihal tespit edilirse, editör yazarları derhal bilgilendirecek ve yazarlardan metni yeniden yazmalarını ya da metinde gerekli alıntılara yer vermelerini isteyecektir. Yazar(lar) yararlandıkları asıl kaynaktaki bilgilerin en az 15%'inden fazlasını intihal etmişse, makale hakem değerlendirme süreci ve yayın için uygun görülmecektir.

Telif Hakkı ve Erişim

- Yazarlar, yayımlanan makalelerin telif haklarını Dil Dergisi yayıncısının elinde bulundurduğunu kabul eder.
- Makalede yer verilen görseller ve şekiller ile ilgili gerekli izinleri almak yazarın sorumluluğundadır.

Gönderim ve/veya Yayın Ücreti

- Dil Dergisi'nde yayımlanan makaleler için gönderim ve/veya yayın ücreti alınmaz. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizce olduğundan, yayımlanması kabul edilen makalelerin yazarlarının, tüm editörlük ve hakem değerlendirme süreçleri tamamlandıktan sonra makalelerinin redaksiyonunu yapmaları gerekmektedir.

Plagiarism Policy

- Every manuscript submitted for publication in Dil Dergisi will be checked for plagiarism using the Turnitin program. If plagiarism is detected by the editors or peer reviewers, the editor will inform the author/s immediately, asking the author/s to rewrite the text or provide any necessary citations. If the author/s has plagiarised at least more than 15% of the original source, the manuscript will not be eligible for review and publication.

Copyright and Access

- The author accepts that the publisher of Dil Dergisi holds and retains the copyright of the published articles.
- It is the author's responsibility to obtain permission to include images, figures, etc. to appear in the article.

Submission and/or Publication Fee

- There is no submission and/or publication fee for the manuscripts published in Dil Dergisi. As the publication language of the journal is in Turkish and English, the authors of the manuscripts that have been accepted to publish must have their manuscripts proofread after all editorial, and peer review processes have been completed.